

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक

आनन्द भूमि

२०६८ दिल्ला / गुरु पुन्हि- आषाढ पूर्णिमा वर्ष ३९ अंक ३
बु.सं. २५५५

ने.सं. ११३१

The Ananda Bhoomi (Year 39, Vol. 3)
A Buddhist Monthly : July/August 2011

प्रमुख सल्लाहकार:

भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर (प्रमुख, आ. कु. वि.)
भिक्षु मैत्री महास्थविर (अध्यक्ष, आ. कु. वि. संस्था)

सल्लाहकार : **भिक्षु धर्ममूर्ति** (सचिव, आ.कु.वि.)

व्यवस्थापक : **भिक्षु अस्सजि**, आनन्द कुटी विहार, ४२७१४२०

व्यवस्थापन सहयोगी : **भिक्षु सराणकर**

वितरण तथा अर्थ : **भिक्षु पियदस्सी**

वितरण सहयोगी : **विवेक महर्जन**

लेखा व्यवस्थापन: **सुरेश महर्जन**, स्वयम्भू

आवरण डिजाइन/भित्री सेटिङ्ग : **विनोद महर्जन**

कम्प्यूटर सज्जा : **राजकुमार छुका**, ख्वप

सम्पादन सहयोगी

भिक्षु वजिरजाण, बुद्धविहार भृकुटीमण्डप

सम्पादक/प्रकाशन संयोजक:

कोण्डन्य

बुद्धविहार भृकुटीमण्डप, ४२२६७०२

वितरणार्थ सहयोगीहरू:

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीघः), शाक्य वाच शप-बनेपा, अ. इन्द्रावती,
सुश्री वीणा कंसाकार, सुश्री शकुन्तला प्रधान, श्रीमती केशरी वज्राचार्य,
सुवर्णमुनि शाक्य (भैरहवा), नरेश वज्राचार्य, विद्यादेवी शाक्य
(बुटवल), याम शाक्य (वेनी), सर्जु वज्राचार्य, देवेन्द्र शाक्य (पाल्पा), उत्तमान
बुद्धाचार्य (पोखरा), कृष्णप्रसाद शाक्य (बाग्लुङ्ग), विजय गुरुङ्ग (लमजुङ्ग) ।

मुद्रण:

आईडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ग्वार्को, ललितपुर, फोन: २१२०२३५

प्रकाशक:

आनन्दकुटी विहार

आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू, फोन: ४२७१४२०

का.जि.द.नं. ३४/०३४/०३५/म.क्षे.हु.नि.द.नं. ७/०६१/६२

बुद्धवचनमृत

अपीनं नगरं कृतं - मंसलोहितलेपनं ।

यत्थ जरा च मच्च च - मानो मक्खो ओहितो ॥

अर्थात् : हाडको नगर बनाई त्यसमा मासु र रगतको
लेप लगाएको, जसमा वृद्धत्व, मृत्यु, अभिमान, कपट आदि
लुकेको हुन्छ ।

कवैयागु नगर दयेका तल, ला, हिं लेपन याना
तल, गुगु थासे वृद्धत्व, मृत्यु, अभिमान, कपट आदि सुलाच्चन ।

Of bones is (this) city made, plastered
with flesh and blood. Herein are stored decay,
death, conceit, and detraction.

- धम्मपद, १५०

सम्पर्क कार्यालय

आनन्द भूमि

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं ।

फोन: ४२७१४२०

E-mail : anandakutivihar@gmail.com

kondanya@soon.com

anandakutivihar@ntc.net.np

Website: anandakutivihar.com.np

वार्षिक रू. १५०/-

एकप्रति रू. २०/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौं ।

अपराधीलाई सजाँय दिनैपर्छ

कानूनी राज्यको खिल्लि उडाउने दण्डहीनता जताततै व्याप्त हुँदैछ । कानूनी राज्यको खिल्लि उडाई मनपरी तन्त्र हावी हुँदै जाँदा दण्डहीनताले प्रश्रय पाउँदै विकरालरूप लिने हुन्छ । सानोलाई ऐन ठूलोलाई चैनको धारणालाई काखीच्याप्ने प्रवृत्ति यत्रतत्र सर्वत्र व्याप्त छ । अपराधिक गतिविधिलाई सुनियोजित ढङ्गले व्यावसायिकीकरण गरिने प्रथाले जति जति प्रश्रय पाउने हुन्छ, त्यति त्यति अपराधिक संजाल झ्याङ्गिदै जान्छ । अफ्रि स्वनामधन्य राज्य संचालनमा हिस्सेदार पार्टी-संगठन, सम्बद्ध नेताहरूले त्यस्ता अपराधिक गतिविधिका नाइके, कुख्यात-बदनामी अनुहारलाई राजनीतिक आवरणले ढाकछोप गरी संरक्षण प्रदान गरिरहनु अत्यन्त दुःखदायी निन्दनीय विधि-व्यवहार हुन् ।

देश र जनताका लागि विकासशील कार्य गर्ने सैद्धान्तिक लक्ष्य बोक्नेहरू आ-आफ्नो डम्फु बजाउनुमै मदमस्त छन्, आफ्नो गोरुको बान्है टक्का भनेभै लिडेडिपीमै गाँठो परेका छन् । कामकुरो एकातिर कुम्लो बोकी ठिमीतिर प्रवृत्ति रहुन्जेल राष्ट्र र जनतासित सम्बद्ध धर्म-समाज-अर्थलगायत मूल्यमान्यताका लागि उचित सम्बोधन गर्ने कसरतमा जुट्न सक्दैनन् अनि कसरी समयमै संविधानको घोषणा हुन्छ !? सम्बद्ध जनसरोकारवाला राजनीतिक संगठन वा नेताहरूको मनपरीतन्त्र, गैरजिम्मेवारीपन, मेरो मान्छे भनी अपराधीलाई समेत पक्षपोषण गर्ने, अफ्रि पुरस्कृत गर्ने मानसिकता जति बेलासम्म हावी रहन्छ, त्यति बेलासम्म जस्तोसुकै मै हुँ भन्ने आउनु, राष्ट्रको अनुहारलाई कायापलट गरी संरचना नै परिवर्तन गर्छु भनी भनून्, त्यसरी जतिसुकै लेखून्, चिच्याउनु, भट्याउनु आखिर जुन जोगी आफैनि कानै विरेको त हो नि ! भन्ने मानसिकताको प्रभाव परेमा के के न होला जस्तो हात्ति आयो हात्ति आयो फुस्सा भनेजस्तै मात्र हुनेभयो । यो दूरदशालाई बढाउँदै लाने वा घटाउँदै जाने त्यतातिर सम्बन्धित निकायको ध्यानाकृष्ट कहिले पो हुने हो !? वास्तवमा यस्ता गैरजिम्मेवारीपन, दण्डहीनताका कारण अपराधिक गतिविधिप्रति आकर्षित हुनेहरू थपिँदै जान्छन् । त्यसैले त हुने खाने पार्टी वा व्यक्तिगत साँठगाँठ भएमा जस्तोसुकै अक्षम्य अपराधलाई समेत ढाकछोप गर्ने, राजनीतिकरण गर्ने, ठूलाबडाको पहुँचका हिसाबले न्यायनिसाफको नाउँमा अरुलाई बलिको बोको बनाउने, सम्बन्धित निकायले आँखामा पट्टीबाँधी देखेपनि नदेखेको, अभियुक्तलाई भगाउनेजस्ता अनेक यत्न-प्रयत्न हुने गरेका छन्-यी यावत वर्तमान अराजकताको पराकाष्ठारूपी परिदृश्य नै हुन् । देश र जनतालाई उँभो लाने, आमूल परिवर्तनकामी मीठो-स्वादिष्ट-प्रणीततर भाषणले मात्र केही हुनेवाला छैन, त्यसका लागि व्यवहार-कुशलता प्रदर्शनको खाँचो छ ।

नेपाली समाजलाई अराजकता, दण्डहीनताको पराकाष्ठाले कता पुऱ्याउँदैछ-डोऱ्याउँदै छ भन्ने कुरा हालसालै छापामा छरपष्टिएको "भिक्षुणीलाई बलात्कार" भन्ने शीर्षकीय घृणित-

जघन्य अपराधिक घटना-समाचारले उदाङ्ग पारेको छ । त्यस्तो अपराधिक-कुर्मका कारण सिङ्गो बौद्ध जगतलगायत शान्तिगामी सबैलाई दुःखित तुल्यायो । भोजपुर-विकट गाउँकी २१ वर्षीया भिक्षुणी खाँदबारीमा बहिनीलाई भेट्न गइरहँदा संखुवासभाको सभाखोलामा बसचालकलगायत ५ जनाले सामूहिक बलात्कार गरेका थिए । भिक्षुणीसँगै भएको धन लुटिसकेपछि सो जघन्य अपराधमा संलग्न अभियुक्तहरू ते-हथुमका राजु लिम्बु, धनकुटा पाखीवासका सोवित मगर, संखुवासभाका भुवन गुरुङ्ग, इटहरीका द्रोण बहादुर राई र धरानका अभिषेक मगरको कुर्म-करतूत पुष्टि भइसकेको छ । पत्राउ परेका अभियुक्तहरूले अपराध स्वीकारेका छन् तर पनि उनीहरूलाई उचित कारबाही हुनेमा स्वयं पीडित परिवार विश्वस्त हुन नसक्दा सहयोग खोज्दै न्याय पाउन काठमाडौँ आएका छन् । इलाका प्रहरी कार्यालयका प्रहरी निरीक्षक मेघराज थापाले १० दिनभित्रै अनुसन्धान पूरा गरी मुद्दा दायर गर्ने वचन दिए पनि स्थानीय प्रशासनले मुद्दा फितलो बनाएर अभियुक्त छुटाउने भगाउने तयार गरिरहेको पीडित परिवारले आरोप लगाएका छन् । पीडित भिक्षुणीलाई भारतको सिलगुढीमा उपचार गरिएको र उनी होसमा आउने वित्तिकै मानसिक सन्तुलन गुमाएकी छिन् । स्थानीय प्रशासनले सहयोग गर्ने आशवासन दिए पनि मुद्दा दायर नगरेको, आलोटालो गरिरहेको सन्दर्भ कोट्याउँदै यातायात व्यवसायीहरूको दबावमा मुद्दा कमजोर बनाएर अभियुक्तहरूलाई छुटाउने तयारी गरिरहेको भनी पीडितका आफन्त तारा लामाले गम्भीर आरोप लगाएकी छिन् ।

अपराधीहरूलाई समयमै सजाँय दिलाउन सकिएन भने यस्तै जघन्य-अपराधजन्य कुर्म गर्नेहरूलाई प्रोत्साहित गरिएको ठहर्छ । सम्बद्ध भिक्षुणी संघ, बौद्ध संघ-संस्थाले के कस्ता पहलकदमी उठाए भन्ने बारे उल्लेखनीय कार्य भएको अझै सार्वजनिक भएको छैन । एकाध बौद्ध संघसंस्थाले सहानुभूतिस्वरूप सम्पादकलाई चिठी लेखी औपचारिकता मात्र निभाउनु भनेको गोहीले आँसु चुहाएजस्तै मात्र हुनेछ । बरु संवेदनशील भई पीडित पक्षलाई न्याय दिलाउन दबाबमूलक कदम चाल्नु, सरोकारपक्ष सावित गर्न यस घडीमा धर्मोदय सभाजस्तो राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध संस्थाले रचनात्मक कदम चाल्नु अपरिहार्य कर्तव्य हो । थेरवाद, महायान, वज्रयानको राष्ट्रिय छाता संगठनको भूमिका निर्वाह गर्ने उद्देश्य बोकेको धर्मोदयले सम्बद्ध पीडित पक्षसँग समेत सम्पर्क राखी हदैसम्मको सजाँय दिलाउन अग्रसर हुनसके उल्लेखनीय जिम्मेवारी निभाएको सन्देश प्रवाह हुनसक्छ । नेपाल सरकारलगायत सम्बन्धित निकायले अभियुक्तहरूलाई हदैसम्मको सजाँय दिन यथाशिघ्र कदमचाल्नु अपरिहार्य देखिन्छ ।

विषय-सूचि

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ
१.	गृहस्थ जीवन सुखमय हुने मार्ग	भिक्षु अश्वघोष महास्थविर	४
२.	चरथ भिक्षुवे चारिकं	सत्यनारायण गोयन्का	६
३.	विश्व, पदार्थ र शक्ति	डा. गणेश माली	८
४.	शमथ र विपश्यना : आजको आवश्यकता	सुमति वज्राचार्य	१०
५.	महोत्सवमा चम्किएको भिष्वा स्तूप	जुनु बासुकला रञ्जितकार	१३
६.	विविध सन्देशयुक्त आषाढ-पूर्णिमा	कोण्डन्य	१६
७.	बुद्धको अन्तिम यात्रा विवरण-५	दुण्ड बहादुर वज्राचार्य	१८
८.	शील पारमिता	आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप	२०
९.	नेवा: वज्रयानया चुनौति	डा. केशवमान शंख्य	२२
१०.	वालाहस्स जातक	अनु. अष्टमुनि गुभाजु	२४
११.	भिक्षुको सन्देश	नारान बहादुर गुरुङ्ग	२६
१२.	मन	अनागारिका माधवी	२६
१३.	सन्तोषहीन जुया	राज शाक्य, 'जरा दुःखी'	२६
१४.	Slogan of Peace	Pro.Suwarna Sakya	26
१५.	Meditation and Reflection III	Bhikkhu Upatissa	28
१६.	बौद्ध गतिविधि		३०

बिहानी सेवा (Morning Counter) को सुविधा तथा नयाँ बचत योजना सहित आकर्षक ब्याजदर तथा अन्य सेवाहरूसहित हामी उपस्थित भएका छौं ।

* Western Union Money Transfer को सुविधा ।

* Nabil Remit को सुविधा ।

१३%
मुद्दती बचत

* कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाको चेकलाई समाशोधन गृह (CLEARING HOUSE) को व्यवस्था ।

१०%
साधारण बचत

कृमिक बचत

४२ महिना = ५० महिना
७२ महिना = १०० महिना

९%
दैनिक मौज्जातमा
हसना विशेष बचत

* कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको प्राथमिक शेयर (IPO) निष्काशन हुँदा । आवेदन गरिदिने व्यवस्था

१०%
विद्यार्थी बचत

१०%
नारी सामूहिक बचत

१२%
बाल बचत
बर्थ डे केक सहित

* कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको शेयर सम्बन्धि आवश्यक सेवा तथा परामर्श । परामर्शको व्यवस्था

**हसना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.
Hasana Saving & Credit Co-operative Ltd.**

बलम्बु (भास्तिपुर)-२, काठमाडौं, फोन नं.:- ४३९६९७३, फ्याक्स नं.:- ४३९६९७४
इमेल:- hasana2065@gmail.com

गृहस्थ जीवन सुखमय हुने मार्ग

गृहस्थ जीवन त्यागी जीवन होइन । तैपनि गृहीजीवन सुखमय हुने उपाय र बाटो भगवान् बुद्धले भन्नुभएको छ । गृहस्थ जीवन भनेको पारिवारिक जीवन हो । मतलब आमाबुबा र छोरा छोरीहरूसँगै बस्ने जीवनलाई पारिवारिक जीवन भनिन्छ । त्यस जीवनमा धर्म र कर्तव्य दुईवटासँग घनिष्ठ सम्बन्ध छ भन्ने कुरा बुझिलिन सक्नुपर्छ । पहिले परिवारमा शान्ति हुनुपर्छ । त्यसपछि टोल र देशमा शान्ति हुन्छ । अनि जीवन मंगलमय हुन्छ ।

गौतम बुद्धले मानिसहरूको जीवन सुखमय हुने ३८ वटा मङ्गलसूत्रमा बताउनुभएको छ । असत्यपुरुष व्यक्तिहरूबाट टाढा बस्नुपर्ने, असल मानिसहरूसँग सत्संगत गर्नुपर्ने र आदर सम्मान गर्नुपर्ने व्यक्तिहरूको आदर सम्मान गर्नु मङ्गल हो । अरु आमा बुबाको सेवा गर्नु र आमा बुबाले छोराछोरीहरूको सेवा गर्नु तथा मन आकुल हुने काम नगर्नु मंगल हो ।

यहाँ स्मरणीय कुरा के भने आमा बुबाको सेवा सँगै माता पिताहरूले छोरा छोरीको सेवा गर्नु पर्ने कुरा । पारिवारिक सुखको लागि परस्पर कर्तव्य पालन हुनुपर्ने कुरा महत्वपूर्ण छ । आमाबुबाको कर्तव्य हो छोराछोरीहरूको जीवन सुखमयको लागि शिक्षादीक्षा दिने र उनीहरूलाई आफ्नो खुट्टामा उभिनसक्ने, आत्मनिर्भर हुनसक्ने काम गरिदिने । कतिपय आमाबुबाले भनेको सुने- मेरो कर्तव्य

भिक्षु अश्वघोष महास्थविर

“बुद्ध भन्नुहुन्छ- परिवार, पतिपत्नीबीच राम्रो सम्बन्ध हुनु विश्वास पात्र वन्नु सुखमय जीवनको लागि अति आवश्यक छ । आफ्नो पतिले प्रिय वचनद्वारा व्यवहार गरेको भन्ने स्त्रीको इच्छा हुन्छ ।

-आफ्नो स्वास्थ्यको अगाडि अरु आइमाईको प्रशंसा गर्नुहुँदैन, जसले गर्दा मन दुःखित हुनसक्छ र विश्वास घट्नसक्छ ।”

पूरा भयो छोरा छोरीहरू आत्मनिर्भर हुनसक्ने काम गरिसके, अब आनन्द छ ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- छोराछोरीहरूले आफूलाई बालक कालदेखि हेरचाह गरी हुर्काउनुभयो भनी गुरु स्मरण गरी बुढाबुढी आमाबुबाको पालन पोषण सेवा सुश्रुसा गर्नुपर्छ । यो कर्तव्य र धर्म हो । आमाबुबाको आशीर्वाद पाउने छ । परस्पर कर्तव्य भनेको नङ र मासुजस्तै घनिष्ठ सम्बन्ध छ ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- आमाबुबा महा ब्रह्मा हुन् साथै पूर्वाचार्य पनि हुन् । आमाबुबामा मैत्री, करुणा, मुदिता र उपेक्षा गुणधर्म भएकाले महाब्रह्मा हुन् र बचपनदेखि राम्रा-राम्रा कामजस्तै कसरी खानु पर्छ, कसरी सुत्नु पर्छ, नराम्रा खराब साथीहरूको संगत गर्नु हुन्न, राम्रोसँग पढ्नु पर्छ, असल मान्छे बन्नसक्नु पर्छ भनी मैत्रीपूर्वक राम्रो

काम र कुराहरू सिकाउनु हुन्छ । त्यसैले बुद्धले भन्नुभएको आमाबुबाहरू सबै पहिले पूर्वाचार्य गुरु हुन् ।

भगवान् बुद्धको पालादेखि आमाबुबाको गुण नबुझ्ने मात्र होइन गुणलाई समेत बिसिदिनेहरू छन् । त्यसैले हाम्रो देशमा बाबुको मुख हेर्ने दिन गोकर्ण औंशी र आमाको मुख हेर्ने दिन मातातीर्थ औंशी भनी तिथि बनाइएको नै आमाबुबाको गुणस्मरणको लागि हो । त्यतिमात्र कहाँ हो र गुरुको गुणस्मरणको लागि गुरुपूजा गर्नको

यस अङ्क

आनन्दभूमि

पढौं पढाऔं, समयमै वार्षिक ग्राहक बनौं

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं, फोन: ४२७९४२०

E-mail : anandakutivihar@gmail.com
anandakutivihar@ntc.net.np

गताङ्कमा

लागि गुरु-पूर्णिमा भनी अलग्गै तिथि निश्चित गरिएको छ । यसलाई राम्रो संस्कृतिको रूपमा लिन सकिन्छ ।

छोराछोरीहरूले आमाबुबाप्रति गर्नुपर्ने स्मरणीय कार्य निम्न उल्लेख्य अनुसार रहेका छन्:-

१. आमा बुबाबाट गरिरहनुभएको केही काम कारबाही छ भने त्यो काम पुरा गरिदिने । यो पनि आमा बुबाप्रति गर्नुपर्ने कर्तव्य हो ।

२. आमाबुबाबाट कुलपरम्पराको अस्तित्व बचाउनका लागि जुन राम्रो काम परम्परा स्थापित गरेको हुन्छ, त्यसलाई स्थायी हुने गरी गरिदिने कर्तव्य हो ।

३. आमाबुबाबाट जुन अंशको रूपमा सम्पत्ति दिइएको हुन्छ, त्यसको दुरुपयोग नगरी सदुपयोग-रक्षा गर्ने ।

४. दिवंगत भइसकेपछि आमाबुबाको पुण्यस्मृतिमा अरुको उपकार हुने, पुण्यधर्म गरेर पुण्यानुमोदन गर्नु पनि आमाबुबाको सेवा हो ।

उपर्युक्त कार्यहरू गर्दाखेरि अरुहरूलाई प्रेरणाको स्रोत हुनेछ, जसले गर्दा अरु व्यक्तिहरूको (बुढाबुढी) को मन आनन्द हुन्छ । यो पनि आमा बुबाको सेवा नै हो ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- परिवार, पतिपत्नीबीच राम्रो सम्बन्ध हुनु, विश्वास पात्र बन्नु सुखमय जीवनको लागि अति आवश्यक छ । आफ्नो पतिले प्रिय वचनद्वारा व्यवहार

गरोस् भन्ने स्त्रीको इच्छा हुन्छ । यो पनि धन सम्पत्ति हो रे । आफ्नो श्रीमानले कमाएको धन पत्नीले सुरक्षा गर्नुपर्छ । त्यस्तै श्रीमानले श्रीमतीलाई यथासमयमा लुगाफाटोको साथै क्षमताअनुरूप गरगहना पनि दिनुपर्छ । बुद्ध भन्नुहुन्छ- आफ्नो स्वास्नीको अगाडि अरु आइमाईको प्रशंसा गर्नुहुँदैन, जसले गर्दा मन दुःखित हुनसक्छ र विश्वास घट्नसक्छ ।

सिगालोवाद सूत्रअनुसार समाजका सबै वर्गमा परम्परा, कर्तव्य पालन हुनुपर्छ, तब मात्र जीवन मंगलमय हुनेछ अन्यथा आशा र धर्म गरे पनि जीवन सुखमय हुने छैन । यो नै बुद्धको शिक्षा हो ।

बुद्ध अर्को चिरस्मरणीय कुरा भन्नुहुन्छ- धेरै मानिसहरू अज्ञानीहरू हुन् त्यस अर्थमा गल्ती र कमजोरी नभएका मानिसहरू कम हुन्छन्, तर सत्यताले संयमित भई फेरि फेरि गलति गर्दैनन् । आमाबुबाबाट पनि गलति हुन सक्छन् तर अवगुणलाई बिर्सी गुण मात्र सम्भिराख्न सके शान्ति हुन्छ । यो पनि बुद्धको महत्वपूर्ण शिक्षा हो भनी बुझ्न सक्नुपर्छ ।

बुद्ध भन्नुहुन्छ- गृहस्थ जीवन सफल पार्नको लागि आर्थिक उन्नति हुनु पर्छ । त्यसको लागि इमान्दारीसाथ खूब मेहनत गरी कमाउनु पर्छ । खानलाई मात्र पुग्ने गरी कमाएर पुग्दैन, बढी नै कमाउनु पर्छ ।

अप्पमादो अमतपदं - पमादो मच्चुनो पदं ।

अप्पमत्ता न मीयन्ति - ये पमत्ता यथा मता ॥

अर्थात् : अप्रमाद निर्वाणको बाटो हो, प्रमाद मृत्युको बाटो हो, प्रमादीहरू मर्नेभैं अप्रमादीहरू मर्दैन ।

बेहोस मजुसे च्चनेगु अमृतसमानगु निर्वाणय् वनेगु खः, बेहोस जुया च्चनेगु मृत्युया लँ खः । प्रमादीपि मृत्यु जूथें अप्रमादीपि मृत्यु जुइमखु ।

मिलन बह्रउद्देशीय सहकारी संस्था लिमिटेड

हवनाछँ, पाको, न्यूरोड, काठमाडौं ।

फोन: ४२३१०३६, ४२२२०६५, फ्याक्स : ४२१६१६७

चरथ भिक्खवे चारिकं

वाराणसी राज्यको ऋषिपतन मृगदाय नामको ठाउँ जुन ठाउँलाई अहिले सारनाथ भनिन्छ । त्यस ठाउँमा भगवान् तथागत सम्यक् सम्बुद्धले सबभन्दा पहिले धर्मचक्र-प्रवर्तन गर्नुभएको थियो र पाँचजना भिक्षुहरूलाई विमुक्तिको उपदेश दिनुभएको थियो । ती पाँचजना भिक्षुहरू नै भगवान्को पहिलो शिष्यहरू थिए, उनीहरू उपदेश सुनेर अर्हन्त भए, जीवनमुक्त भए ।

तिनीहरू पछि वाराणसीकै एकजना धनवान श्रेष्ठिका छोरा यश भगवान्को सम्पर्कमा आए । ती साहूका छोरा अनेक भौतिक-सुखसाधनले सम्पन्न भएर पनि मानसिक रूपमा दुःखी थिए । विलास-वैभवको जीवनबाट वाक्क भइसकेका थिए । उनलाई धन-सम्पदामा कुनै शान्ति छ जस्तो लागेन । भगवान्को सम्पर्कमा आएपछि धर्मको अभ्यास गरे र वास्तविक सुख-शान्ति प्राप्त गरे । केही समय अभ्यास गरेर उनी अर्हन्त भए, जीवनमुक्त भए । यश कुमारको चित्तको शान्ति देखेर उनका अन्य धनवान घनिष्ठ साथीहरू चारजना पनि धर्म-लाभ गर्न भगवान् कहाँ आए, उनीहरू पनि मुक्त भए । यस घटनाले श्रेष्ठि पुत्र यशका सम्पूर्ण साथीहरू माफ्र यो हल्ला फैलियो । अपार भौतिक सम्पदाको उपभोग गरेर पनि मानसिक रूपमा अशान्त, दुःखी श्रेष्ठि कुमारहरू भगवान्को सम्पर्कमा आए । यस्ता जम्मा पचासजना युवकहरूले धर्मको अभ्यास गरेर अर्हन्त अवस्था प्राप्त गरे र जीवन सफल गरे ।

यी साठीजना भिक्षुहरूको समूहसहित भगवान् वर्षाको तीन महिना त्यसै ठाउँमा विहार गरिरहनुभयो । साठीजना भिक्षुहरू धर्मको अभ्यासमा पूर्णतया परिपक्व भए । वर्षावास पुरा हुने वित्तिकै भगवान्ले उनीहरूलाई आदेश दिनुभयो- अब एकान्तमा रहनु आवश्यक छैन । अब समाजमा रहेर तिनीहरूको सेवा गर्नु, यसको लागि ठाउँ ठाउँमा भ्रमण गर्नु, विचरण गर्नु । सबैजना छुट्टाछुट्टै ठाउँहरूमा यात्रा गर्न जानु । कुनै ठाउँमा पनि दुईजना संगै नजानु, सकेसम्म अधिकभन्दा अधिक स्थानमा सद्धर्म फैलोस्, धेरैभन्दा धेरै मानिसहरूको

सत्यनारायण गोयन्का

“भगवान्ले भन्नुभयो- अब एकान्तमा रहनु आवश्यक छैन । अब समाजमा रहेर तिनीहरूको सेवा गर्नु यसको लागि ठाउँ ठाउँमा भ्रमण गर्नु, विचरण गर्नु । सबैजना छुट्टाछुट्टै ठाउँहरूमा यात्रा गर्न जानु । कुनै ठाउँमा पनि दुईजना संगै नजानु, सकेसम्म अधिकभन्दा अधिक स्थानमा सद्धर्म फैलोस्, धेरैभन्दा धेरै मानिसहरूको कल्याण होस् ।”

कल्याण होस् । भ्रमण गरिराख्नु, विचरण गरिराख्नु, धर्म चारिका गरिराख्नु । धेरै मानिसहरूको हितको लागि, धेरै मानिसहरूको मङ्गल-कल्याणको लागि मानिसहरू प्रति अनुकम्पा राखेर, सत्य धर्मको प्रकाश गर्दै विचरण गरिराख्नु ।

आफू धर्ममा पावन थाल्यो भने अन्य मानिसहरू प्रति अपरिमित करुणा, मैत्री र लोक कल्याणको भावना जागु स्वाभाविक हो, ती भिक्षुहरूमा पनि यस्तै भयो । अब ती भिक्षुहरू भगवान्को प्रेरणा पाएर मानिसहरूको हितको लागि, सुखको लागि, लाभको लागि, मङ्गलको लागि देशभर चारिका गर्न थाले । सबैतिर मानिसहरू दुःखी नै दुःखी छन् । शारीरिक दुःखबाट पीडित छन् । मानसिक तनावबाट पीडित छन् । तिनीहरू सबैले धर्म लाभ गरुन् । तिनीहरू दुःख-बाट मुक्त होउन् । वास्तविक सुख-शान्तिको रसपान गर्न सक्नु । जुन धर्मको उनी स्वयं आफैले

अभ्यास गरेको थियो, जुन अभ्यासद्वारा स्वयं आफ्नो दुःखलाई नितान्त रूपमा निर्मूल गरेको थियो, यो अभ्यास अवश्य पनि सबै मनुष्यहरूका लागि समान रूपले हितकर हुनेछ । अतः यस्तो विद्या सबैका लागि सहज र सुलभ हुनु नै पर्छ । सबैजना दुःखबाट त्रप्त छन् र माथिबाट यसो हेर्दा दुःख हुनुका विभिन्न कारणहरू भए तापनि वास्तवमा दुःखको मूल कारण त एउटै छ । असन्तुष्ट वातावरणमा आफ्नो चाहनाप्रतिको आसक्ति त्यसप्रतिको माया नै दुःखको मूल जरा हो । कुनै विधिद्वारा, त्यसको अभ्यासद्वारा ती आसक्तिहरूको जरा उन्मूलन भयो भने स्वतः दुःख खतम भएर जान्छ । ती ६० जना दुःखी ब्यक्तिहरूले आफ्नो कल्याण मित्रसंग, आफ्नो धर्मशास्तासंग, महान कारुणिक भगवान् बुद्धसंग यही धर्म-साधना त सिकेका थिए जसको अभ्यासद्वारा तिनीहरूको आसक्ति छुट्यो, आफ्नो दुःखबाट मुक्ति प्राप्त भयो । तिनीहरू अनासक्त भए, जीवन मुक्त भए । अब यही सरल विधि दुःखबाट संतप्त मानिसहरूलाई बाँड्नको लागि सबै भिक्षुहरू निस्के ती महान कारुणिकद्वारा बताउनुभएको मार्गको अवलम्बन गर्दै; जो ब्यक्ति दुःखबाट विमुक्त भए ती ब्यक्ति यस लोक

मङ्गल-कारिणी करुण भावनाबाट कसरी टाढा हुनसक्छ ? कोही दुःखबाट विमुक्त भएर केवल आफू एकलैले एकान्तमा बसी बाँकी जीवन विमुक्ति सुखमा मात्र बिताउनु असंभव हुन्छ । स्वयं भगवान्‌ले यस्तो गर्नु भएन । सम्यक् सम्बोधि प्राप्त गरेर केवल सात हप्तासम्म यस विमुक्ति-सुखमा एकलै बस्नुभयो । त्यसपछि त लोक कल्याणको लागि धर्म-चारिका गर्न थाल्नुभयो र जीवनको ४५ वर्षसम्म यस लोकहित गर्ने कार्यमा लागिरेहुनुभयो । जीवनको अन्तिम समयसम्म पनि विनाविश्राम दुःखी संतप्त ब्यक्तिहरूको दुःख हटाउन धर्मगंगाको शीतल जल बाँड्दै रहनुभयो । यस्तो करुणासागर मार्गको अवलम्बन गर्ने प्रत्येक भिक्षु कुनै निर्जन वनमा

रहेर आफ्नो सारा जीवन कसरी बिताउन सक्ला ? समाजमा रहेर, समाजको अथक सेवामा आजीवन ब्यतित गर्नु नै उपयुक्त थियो । अतः यही आदर्शलाई ती ६० जना भिक्षुहरूले अपनाए, जुन पछिका धर्मदूतहरूलाई पनि प्रकाश-स्तम्भ हुनगयो ।

ती ६० जना भिक्षुहरूलाई विभिन्न स्थानमा धर्मचारिका गर्न पठाई स्वयं भगवान् पनि यसै उद्देश्यले धर्मचारिका गर्न जानुभयो । सबैले मङ्गल धर्मलाई प्रकाशित गरे । केवल शब्दद्वारा वर्णन गरेर होइन, शब्दको अर्थसहित सही प्रकारले बुझाउनुभयो । शब्दको अर्थ र भाव बुझाउने एकमात्र सही तरीका त्यही हुन्छ जुन अर्थ र भाव बुझाउने ब्यक्तिको जीवनमा स्वयं प्रकट हुन्छ । यही नै त्यस शब्दको सही अभिव्यक्ति हुन्छ, सही अभिव्यञ्जना हुन्छ ।

यस्तो मङ्गल-धर्म जुन पहिला पनि कल्याणकारी थियो, अहिले पनि कल्याणकारी छ र पछि पनि कल्याणकारी हुनेछ । यस्तो मङ्गल-धर्ममा केवल विशुद्धि नै विशुद्धि छन् । जुन परिशुद्धिमा परिपूर्ण छ । जसमा अशुद्धिको अलिकति पनि भाव छैन । जुन कल्याण मङ्गलको साकारस्वरूप हो र सत्यको सारतत्त्व हो । जसमा कुनै घाँसपात छैन, कुनै कंकड छैन, अलिकति पनि मिथ्याभाव छैन, कल्पना छैन । त्यो विरज, विमल र विशुद्ध नै विशुद्ध छ । जसमा अन्धो भावावेशको लागि अथवा कोरा सैद्धान्तिक तर्क र बुद्धिविलासको लागि कुनै स्थान छैन । पूर्णतया व्यावहारिक नै व्यावहारिक छ । व्यावहारिक पनि यस्तो कि मानवहरूको कल्याणको

लागि समानरूपले ग्रहणीय छ, समानरूपले उपयोगी छ । यसको अभ्यासको लागि कुनै वर्ग वा सम्प्रदायमा दीक्षित हुनु आवश्यक छैन । जस्तो गाईको दूध जसले पिउँछ उसको लागि त्यत्तिकै पोषिलो हुन्छ । त्यस्तै सम्पूर्णतया सम्प्रदाय-विहीन धर्म दुःखीलाई दुःख विमुक्त बनाउने, रोगीलाई निरोगी बनाउने, अशान्तलाई शान्त बनाउने, पतितलाई पावन बनाउने, निर्बललाई बलवान बनाउने, भयभीतलाई निर्भयी बनाउने, निर्दयीलाई दयावन बनाउने, दुर्जनलाई सज्जन बनाउने हुन्छ । थोरै शब्दमा भन्ने हो भने प्रत्येक मानव-देहधारीलाई साँच्चैको मानव बनाउने व्यावहारिक मार्ग हो ।

आठ अङ्ग भएको यही मार्ग हो, जुन मार्ग अवलम्बन गरेर बुद्धसहित ६० जना ब्यक्तिहरू नितान्त रूपमा दुःख विमुक्त भए, परम परिशुद्ध भए । यो आठ अङ्गको मार्गलाई तीन भागमा विभाजित गरिएको छ- शील, समाधि र प्रज्ञा ।

शील भनेको सदाचार अर्थात् बोली र शरीरको दुष्कर्मबाट बच्नु । समाधि अर्थात् चित्तलाई संयमित गर्नु र प्रज्ञा भनेको विपश्यनाको अभ्यासद्वारा सही दृष्टी प्राप्त गर्नु हो । जसबाट सारा मोह विमूढ भएर जान्छ, चित्तमा रहेको राग र द्वेषका सारा संस्कारको जरासम्म उखेलिन्छ यस्तो निर्मल चित्तमा असीम मैत्री र करुणा भरिन्छ । यसबाट साधक एकजनाको मात्र कल्याण हुँदैन अन्य ब्यक्तिहरूको पनि कल्याणको कारण बन्दछ । यो आफ्नो र अन्यको हित-गर्ने मङ्गलमय मिलन हो, सबैको हित-गर्ने कल्याणकारी सङ्गम हो ।

तीन महीनाको वर्षावासपछि “चरथ भिक्खवे चारिकं” को यो मङ्गल घोषणा यस धरतीमा गुन्जियो । जुन हाम्रो लागि पनि प्रेरणाको कारण बन्यो । सद्धर्मको विशुद्धि प्राप्त गरेर हाम्रो चित्त पनि मैत्री र करुणाले भन्यो । यस मार्गबाट साँच्चै लाभ प्राप्त भयो र आफ्नो हैसियतअनुसार, आफ्नो सामर्थ्यअनुसार सर्वजनको हित सुखको लागि, मङ्गल कल्याणको लागि लागौं । धर्मको उद्देश्य केवल आफ्नो हित गर्नु मात्र होइन । आत्महितको साथै परहित गर्नु नै धर्मको साँचो प्रेरणा हो । यस्तो भावना हामी सबै साधकमा जागून् । हाम्रो यस सत्प्रयत्नबाट अधिकभन्दा अधिक ब्यक्तिहरू दुःख विमुक्त भएर शान्ति लाभी बनुन् । यही जीवन लक्ष्य हो, यही पावन सन्देश हो ।

विश्व, पदार्थ र शक्ति

यो विश्व ब्रह्माण्डमा जे जाति छ, सबै परिवर्तनशील छ । यहाँ नित्य केही पनि छैन । यो हरक्षण भइरहने परिवर्तन र अनित्यताको मूल कारणको रूपमा रहेको छ । विश्वको संरचनामा निहित पदार्थ र शक्तिको स्वभाव ।

यो शक्ति विश्वव्यापी छ, यसका अनन्य रूपहरू छन् । तरङ्गको रूपमा पदार्थहरूको परमाणु र अणुहरूमा, परमाणविक कणहरूमा, यसरी नै विश्वका सारा पदार्थ (ठोस, तरल, वायवीय वस्तु) हरूमा शक्ति तरङ्गहरू व्याप्त छन् । पदार्थहरू पनि शक्ति तरङ्गहरूमा परिणत हुनसक्छन् भने शक्ति-तरङ्गहरू पनि पदार्थमा परिणत हुन सक्दछन्- अर्थात् पदार्थ र शक्ति अन्तर परिवर्तनीय छन् ।

यो विश्व ब्रह्माण्डका नीहारिकाहरूमा, असंख्य ताराहरूमा, यो हाम्रो सौर्यमण्डलमा पनि शक्ति तरङ्गहरू व्याप्त छन् । सूर्यबाट ताप र प्रकाशको रूपमा शक्ति तरङ्गहरू पाएर पृथ्वीका पदार्थहरू अनुपस्थित हुन्छन्, तिनीहरूमा हलचल भैरहन्छ । प्राणीहरू आफ्ना आफ्ना गतिविधिहरूमा व्यस्त रहन्छन् ।

एकक्षण पनि स्थिर भएर रहन नसक्ने शक्तिकै कारण सारा विश्व परिवर्तनशील छ र यो परिवर्तन क्रमिक रूपमा हुने भएकोले, यसका कार्यकारण-श्रृंखला हुन्छ (Cause and effect relationship) अर्थात् विश्वका सूक्ष्मदेखि स्थूल सम्पूर्ण परिवर्तन, अनादिकालदेखि अनन्तकासम्म परस्पर अन्तरसम्बन्धित भई, भूतबाट वर्तमान भई भविष्यतिर लम्किरहेको हुन्छ, इतिहासका पानाहरू कोर्दै अगाडि बढिरहेको हुन्छ ।

डा. गणेश माली

“एकक्षण पनि स्थिर भएर रहन नसक्ने शक्तिकै कारण सारा विश्व परिवर्तनशील छ र यो परिवर्तन क्रमिक रूपमा हुने भएकोले, यसका कार्यकारण-श्रृंखला हुन्छ (Cause and effect relationship) अर्थात् विश्वका सूक्ष्मदेखि स्थूल सम्पूर्ण परिवर्तन, अनादिकालदेखि अनन्तकासम्म परस्पर अन्तर सम्बन्धित भई, भूतबाट वर्तमान भई भविष्यतिर लम्किरहेको हुन्छ, इतिहासका पानाहरू कोर्दै अगाडि बढिरहेको हुन्छ ।”

यही प्रतीत्यसुमत्पाद-नीति शक्ति तरङ्गहरूमा निहित रहेकोले यो विश्वमा र विश्वका अस्तित्वयुक्त हरेक स्थितिहरूमा शुन्यता व्याप्त छ, अगाडि जो थिए परिवर्तनको कारण सो रहुँदै नन्, त्यस्तै वर्तमान स्थितिहरू रहन्छन् न भविष्यका । चाहे पदार्थ (जड) होस् वा प्राणीहरू (जीवित) हुन् । सब अनित्य छन्, सब क्षणमा र शून्य स्वभावका छन् । यही यस विश्वको यथार्थ हो ।

वैज्ञानिकहरू भन्छन्- अनादिकालमा एक विशाल शक्ति गोलाको रूपमा रहेको विश्वमा महा विस्फोट (Big Bang) उत्पन्न भयो र पदार्थ शक्ति रूपमा सो गोलाबाट उत्पन्न पिण्डहरू छरिएर जाँदै यो आजको विशाल विश्व बनेको छ । यसका पदार्थ-शक्ति पिण्डहरू फुकिँदै छरिँदै गइरहेको छ र बेलून फुक्दाखेरि जस्तै, भएर गइरहेको छ । यसैलाई महाविस्फोटको सिद्धान्त (Big Bang Theory) पनि भनिन्छ । यो महाविस्फोट कसरी हुन गयो, र अब

पछि के हुने होला- सबै अनुसन्धानकै विषयहरू रहन गएका छन् । फुक्नसम्म फुकिसकेपछि एक विन्दूमा स्थिर भई फेरी सुकेर डल्लो हुने हो की ? अनुसन्धानकै विषय छ ।

जे होस्, यही विस्फोटकै कारण बन्न पुगे हाम्रा सौर्य परिवार, हाम्रो पृथ्वी तथा अन्य ग्रहहरू, तातो रातो वाष्पीय घुमिरहेको गोलाबाट शुरु भएको हाम्रो पृथ्वी कसरी आजको स्थितिसम्म आइपुग्यो । सो इतिहास बोकेको छ पृथ्वीले, अरवौं वर्षको इतिहास बोकेको यो पृथ्वी अझै परिवर्तनतिरै उन्मुख छ ।

जुन शक्तिको प्रेरणाले यो पृथ्वी अणुप्राणित भयो, यसले जीवन पायो, त्यही शक्तिले यस पृथ्वीतल र प्राणीहरूमा पनि जीवन चक्रको परिवर्तन धारा चलाई अगाडि बढिरहेको छ । उनै शक्तिका अनेक स्वरूपहरू विश्वभरी व्याप्त छन् भन्न सकिन्छ, जेजति भैरहेका छन्, उनै शक्तिमा भइरहेका छन्, उनी बाहिर कुनै छैनन् ।

हाम्रो पृथ्वीमा जे जति भए, उनै शक्तिबाट अनुप्राणित भई भइरहेका छन् । उनै शक्तिको प्रशंसामा हाम्रा ऋषीमुनीहरूले गीत गाए । उनैको छहारीमा हाम्रा कपिलवस्तुका राजकुमार सिद्धार्थले अनन्त ज्ञान भेट्टाए । हाम्रा वैज्ञानिकहरू उनकै विविध पदार्थ शक्तिका स्वरूपहरू बारे र त्यस्का नियमहरू बारे अनवरत खोजीमा व्यस्त रहनेछन् । उनै शक्तिले कोरेका विश्व पृथ्वीका इतिहासका पानाहरू भित्रबाट हाम्रा विज्ञहरू र पण्डितजनहरूले, ठेलाका ठेली पुस्तकहरू रचना गरेका छन् ।

विश्वभरी नै व्याप्त रहने आफ्नो स्वभावको कारण, परिवर्तनका लहरहरू बाँधी स्थूलातिस्थूलदेखि सूक्ष्मातिसूक्ष्म अस्तित्वरूको इतिहास कोर्दै जाने, यस शक्तिलाई विश्वस्वरूप

शक्ति भन्न सकिन्छ जस्को एक नगण्य बिन्दूको रूपमा हाम्रो ब्रह्माण्ड (galaxy) र सौर्य परिवार रहेका छन् । विश्व जस्तै, विश्वव्यापी शक्ति-पदार्थ पनि अनन्त छन्, जुन अनादिकालदेखि अनन्तकालसम्म अनुप्राणित भई, हरक्षण शून्यता, महाअनित्यतामा प्राप्त भई अगाडि बढिरहेको छ, जसको न आदिको पत्ता छ न अन्तको ।

यस्तो स्वभाव छ हाम्रो विश्वको र विश्व रचना गर्ने पदार्थ शक्तिको ।

पश्चिम नेपाल बस व्यवसायी संघद्वारा संचालित काठमाडौंदेखि भैरहवा तौलिहवा, लुम्बिनी, पाल्पा, त्रिवेणी, महेशपुर, महेन्द्र कृष्ण नगरको बस टिकटको लागि सम्पर्क गर्नुहोला ।

कलंकी शाखा :

ईन्चार्ज रामबहादुर कुँवर

फोन: ९८४९३४४०६४

दर्ता नं. २०४६/०६५-०६६

एक छोड्न सबै सबल बनी ।

सकल प्राणीपिं दण्ड खनाः ग्याः, सकलै सी खनाः ग्याः ।
अथेजुया सकल प्राणीपिन्त थः समान भाःलपाः घात याये मते, याके नं मते ।

- धम्मपद, १२८

मुद्दती वचतमा
१३ प्रतिशत व्याज

दैनिक वचतमा
६.५ प्रतिशत व्याज

बलम्बु च्याउ सहकारी संस्था लि.

बलम्बु, काठमाण्डौ

बलम्बु-६, काठमाण्डौ, फोन नं. ४३१४८४४,

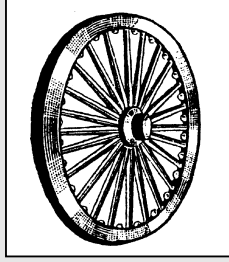
इमेल: bmc_coperative@yahoo.com

शमथ र विपश्यना : आजको आवश्यकता

तनाव र अशान्त वातावरणबाट वाक्क दिक्क भएका व्यक्तिहरूलाई हिजो आज विपश्यना गरे शान्ति मिल्छ, योग गरे शारीरिक एवं मानसिक तनाव हट्छ भन्ने प्रचार प्रसारले ठूलो प्रभाव पारेको देखिन्छ । पूर्वी मात्र होइन पश्चिमीहरू पनि तनाव र अशान्ति कम गर्न विपश्यना शिविरतिर प्रचुर मात्रामा आकर्षित भएको पाइन्छ । वस्तुतः बौद्ध समुदायले यस्ता भावना केन्द्रलाई विपश्यना शिविर एवं ध्यान केन्द्र भनी प्रचार प्रसार गर्छन् भने बौद्धइतर समुदायले योग शिविर, योग साधना केन्द्र, ध्यान केन्द्र भनी प्रसार प्रचार गरेको देखिन्छ । तर योग होस् वा विपश्यना एवं ध्यान ठीकसँग क्रमशः गरिएको छ भने दुबै भावना (अभ्यास) ले मनुष्यको जीवन सन्तुलित, स्वस्थ र शान्तिमय हुने सत्य तथ्यमा विरलै मतभिन्नता न आउला । मनुष्यको चित्त एकाग्र एवं समाहित र जागरुक पार्न विविध शील, सदाचारको अनुशरण गर्न सिकाउने बुद्ध भगवान्‌ले आनापानानुस्मृति (शवासप्रश्वासलाई होस गर्ने), कायानुस्मृति (शरीरको अवस्थालाई होस गर्ने) आदि इत्यादि धेरै स्मृतिहरूको अभ्यास गर्ने उपदेशमा पनि जोड दिन्थे ।

बौद्ध-दर्शनमा मनलाई समाहित पारी लाभ गरिने मोक्ष, निर्वाण अर्हत्व बुद्धत्व आदिका लागि समाधि, समापत्ति, ध्यान, विपश्यना, विदर्शना र योगको निम्ति आवश्यक हुन्छ भन्ने कुरा व्यक्त गरिएका छन् । तर थरिथरिका श्रावक विपश्यना मात्र होइन महायानी विपश्यना र योग थाल्नुभन्दा पहिले मनलाई शान्त र मृदु बनाउन, शमथ भावनामा अभ्यस्त बनाइनु नित्तान्त जरूरी छ भन्ने साधकहरूको विचार छ । अर्को शब्दमा भन्नु भने शमथ भनेको ध्यान विपश्यना थाल्नुभन्दा पहिले नगरी नहुने कर्म हो भन्दा अतिशयोक्ति नहोला । त्यसकारण विद्वानहरू शमथ भावनाप्रति यस्तो विचार व्यक्त गर्छन्-

“शमथं विना विपश्यना मात्रेण योगि चित्तं विषयेषु विक्रियते, वायुमध्यस्तितप्रदीपवच्च स्थिरं न भवति ।”

सुमति वज्राचार्य

“वास्तविक ध्यानको शुभारम्भभन्दा पहिले गर्नुपर्ने शमथ भावना बारे प्रायः धेरै जसो ध्यान सिकाउने गुरु/गुरुमाहरू अनभिज्ञ देखिन्छन् ।”

“स्थविरवाद र माध्यमिक महायानीहरू ध्यानभावनालाई विपश्यना भन्न रुचाउँछन् भने विज्ञानवादीहरू विपश्यनाको सट्टा योग भन्न रुचाउँछन् । यिनीहरू आफूलाई योगाचारी भनी घोषणा गर्छन् ।”

अर्थात् शमथ भावना विना विपश्यना ध्यान आरम्भ गरियो भने योगी (ध्यानी) को मन (विषयहरूमा विक्रिय चञ्चल हुन थाल्छ) हावामा बलिरहेको बतीजस्तै ।

यो उपर्युक्त पंक्तिबाट शमथ भावनाबाट मनुष्यको मन चञ्चल र अकम्पनीय हुन्छ भन्ने कुरा प्रमाणित हुन्छ । अतः विद्वानहरू यस्तो उद्गार पनि व्यक्त गर्छन्- “अकम्पनीय शमथ बलेन भोति शैलोपम भोति विपश्यनाय” अर्थात् शमथ भावनाको बलले नै विपश्यनाको लागि चाहिने चट्टानजस्तो अडिग र अचल मन तयार हुन्छ । त्यसैले योगीहरू (ध्यान सिकाउनेहरू) “शमथ शिचत्तएकाग्रता । विपश्यना भूत प्रत्यवेक्षणेति” भनेर चित्त एकाग्र भइसकेपछि मात्र विपश्यना (यथाभूत दर्शन) गर्न संभव हुन्छ भन्ने विचार व्यक्त गर्छन् । फेरि शमथ भावनाबाट लाभ हुने फल दिग्दर्शन गर्नुका साथ साथै शमथको लाभले क्लेशावरणको नाश हुँदैन क्लेशावरण नाश गर्नलाई त विपश्यना नै चाहिन्छ, प्रज्ञा नै चाहिन्छ भनेर यस्तो विचार व्यक्त गरेको छ-

“शमथ मात्रेण ज्ञान शुद्धिर्न भविष्यति, आवरण तमोनिरासश्चापि न भविष्यति । प्रज्ञया च तत्त्वसम्यग्भावनाया ज्ञान विशुद्धिर्भविष्यति । प्रज्ञया एवं तत्त्वमवगम्यते प्रज्ञयैव आवरण सम्यक् प्रहीयते ।”

अर्थात् शमथ भावना मात्र गर्दा ज्ञान विशुद्धि र क्लेशावरण ज्ञेयावरणरूपि अन्धकार पनि नाश हुँदैन । प्रज्ञा अर्थात् प्रज्ञापारमिताको भावनाले मात्र तत्त्वहरूको यथाभूत ज्ञान भई ज्ञान विशुद्धि हुनुको साथै आवरणहरू पनि राम्ररी नाश भएर जाने हुन्छ ।

यी उपर्युक्त उद्गारबाट शमथको भावना विपश्यनामा चित्त एकाग्र गर्नलाई हो भने प्रज्ञा चाहिँ तत्त्वहरूको यथाभूत ज्ञान गरी क्लेशावरण नाश गर्नलाई नै हो भन्ने कुरा स्पष्ट हुन्छ । त्यसकारण शमथ र विपश्यना एक सिक्काका दुई पाताहरू जस्तै हुन् भन्ने कुरा स्मरणीय छ ।

हिजो आज ठूलाबडा ज्ञानी सन्तमहात्माले पनि शमथ भावनामा जोड दिइएको देखिंदैन । एकैचोटी सुरुमै विपश्यना आदि ध्यान र योगहरूको तालिम दिइएको पाइन्छ । विपश्यना शिविरमा साप्ताहिक ध्यान गर्न जानु, ठूल-ठूला योगी महात्माहरूकहाँ ध्यानसाधनाको तालिम लिन जानु आज फेशन जस्तो भइरहेको छ । “इम्परर्स न्यू क्लथ” भन्ने कथामा जस्तै ध्यानको फाइदा प्रसारप्रचार गर्छन् विपश्यना आदि ध्यानमा सहभागी भएका व्यक्तिहरू । तर वास्तविक यथार्थ कुरो त्यति सजिलो छैन । विपश्यनामा सहभागी भएकाहरू कैयौं विक्षिप्त भएका र बिरामी भई, क्षुब्ध भई फर्केका पनि पाइन्छन् । यसरी विपश्यना एवं ध्यानबाट विक्षिप्त हुनुको मुख्य कारण मनलाई मृदु, शान्त, सन्तुलित र स्थिर बनाउने शमथ भावनाकै कमी हो । अतः यस्ता अवस्थामा पुग्न नदिन शमथमा अभ्यस्त हुनु अत्यन्त जरूरी छ । आज संसारमा ध्यान, साधना, विपश्यना, योगका नामले धेरै केन्द्रहरू सञ्चालित छन् । तर वास्तविक ध्यानको शुभारम्भभन्दा पहिले गर्नुपर्ने शमथ भावना बारे प्रायः धेरै जसो ध्यान सिकाउने गुरु/गुरुमाहरू अनभिज्ञ देखिन्छन् । केवल शमथ संभार (शमथ अभ्यास) मात्र गर्न पनि निम्नलिखित कुराहरू अनुसरण गर्नुपर्ने हुन्छ । जुन यसरी उल्लेख गरिएका छन्-

- १) अनुकुल देशवास- शान्त र अनुकुल ठाउँको आवश्यकता
- २) अल्पेच्छुता- ध्यान गर्न चाहने व्यक्तिमा थोरै कुरामा सन्तुष्ट हुने स्वभाव विकास हुनुपर्छ ।
- ३) सन्तुष्टि- कुनै कुराको पनि मनमा असन्तुष्टि हुनु हुँदैन अर्थात् सकारात्मक विचार हुनुपर्छ ।
- ४) क्रियाबाहुल्य परिहार- ध्यानीले साँच्चिकै शमथ भावना गर्न चाहन्छ भने क्रिया बाहुल्य (धेरै काम कुरा व्यवसाय) मा लाग्नु हुँदैन, किनभने जति काम कुरामा लागियो त्यति नै मनमा तर्क वितर्क, शंका उपशंका उठी चित्तसमाहित हुन सक्दैन ।
- ५) शील विशुद्धि- शील आचार पनि विशुद्ध हुनु नितान्त जरूरी छ ।
- ६) इच्छादि विकल्प त्याग- धनाध्य हुने, ठूलठूलो पदमा पुग्ने, धेरै धनसम्पत्ति आर्जन गर्ने, ठूलो उपाधि डिग्री हासिल गर्ने इच्छा आदिको कल्पनालाई पनि त्याग्नुपर्छ । किनभने जबसम्म मनमा यस्तो विविध विकल्प एवं कल्पनाहरू आइरहन्छ हामी एकाग्र हुन सकिंदैन ।

यसरी उपर्युक्त शमथ संभार पुरा भएपछि मात्र शमथ भावना गर्दा चित्त एकाग्र हुन्छ । अनि विपश्यना (यथाभूत ज्ञान) गर्दा चित्त विक्षिप्त नहुने हुन्छ । यसरी उपायकौशल्ययुक्त भई विपश्यना, ध्यान, समाधि, समापत्ति आदि गर्नुपर्ने हुनाले “प्रज्ञापारमिता तुमाता । उपायकौशल्यं च

पिता” भनेर शमथ र विपश्यना दुबैको महत्त्वलाई व्याख्या गरिन्छ ।

वस्तुतः माथि बताइएजस्तै सदाचारमा बसेर समाधि अर्थात् चित्तनिध्यप्ति (कुनै विषयमा चित्त निरन्तर लगाउनु) के के गर्नुपर्छ भन्ने कुराको दिग्दर्शन गरी बुझाउने क्रममा समाधिराजसूत्रको यश परिवर्तमा पनि निम्न तरिकाले नव सिकुवा ध्यानीहरूले नित्याचार गर्नुपर्ने कुरा बताइएका छन् । छत्र, ध्वजा, पताकाद्वारा बुद्ध-प्रतिमालाई पूजा गर । धर्मता भनेर प्रतीत्यसमुत्पादलाई सँधै सम्भ । मैत्री भावना गर, क्षान्ति (सहने) बल बढाऊ । वीर्य (उत्साह) बढाई ध्यानमा स्थिर होऊ । प्रज्ञा भावनाद्वारा विशुद्ध बन । यो शरीरलाई असार र दुःखमय, दुर्गन्धपूर्ण भनी भावना गर । यसो गरेमा काम रागले सताउँदैन । सबै बस्तु स्वभावैले शून्य भनी भावना गर । यसो गरेमा चाँडै नै आत्मदृष्टि (म मेरो भन्ने विचार) विलीन भएर जान्छ र क्रमशः बोधिज्ञान प्राप्त हुन्छ । यतिमा मात्र होइन, समाधि लाभ गर्न चाहनेले प्रिय अप्रिय भन्ने भेदभाव नगर । लाभ र यशको आशा नगर, बुद्धगुण वर्णन गर । आचार्य, गुरु, आमाबाबुको गौरव गर । गफ (संगणिका) मा समय नबिताऊ । पापीको संगत नगर । कल्याणमित्र र शून्यता भावना गर्नेहरूसँग सहवास गर । आफू मात्र निर्वाण हुने चर्यामा नलाग । सधैँ साँचो बोल, मीठो बोल । आफ्नू बडप्पन नदेखाऊ । अरुलाई नहोच्याऊ । जसरी हुन्छ अनिमित्त विहारी होऊ ।

यी समाधिराज सूत्रमा बताइएका महत्त्वपूर्ण आचरणले के देखाउँछ भने भगवान्प्रति आस्था नराख्ने मैत्री (मेलमिलाप) गर्न नचाहने, सहन नसक्ने, प्रिय अप्रियको भेदभाव गर्ने, सँधै लाभ र यश आदिको आकांक्षा मात्र गर्ने, आचार्य, आमाबाबु आदि मान्यजनलाई मानसम्मान आदर नगर्ने, खाली गफसफमा समय बिताउन चाहने, पापी दुष्टहरूको संगत गर्ने मनुष्यको मन नै अशान्त र एकाग्र नहुने रहेछ भन्ने कुरा व्यक्त हुन्छ । विक्षिप्त मनस्थिति र असामाजिक गतिविधिमा लाग्नाले नै मानवको मन फन उद्वेलित हुन्छ भन्ने बुझेर मानवले इहलोक परलोक दुबै सुध्रिने जीवन जिउने सिक्नुपर्छ । जसले जीवनलाई मर्यादित र सन्तुलित ढङ्गले जिउन जान्दछ, उसले शमथ भावना चाँडै लाभ गर्छ र विपश्यना ध्यानको लागि उपयुक्त हुन्छ भन्ने कुरो समाधिराज सूत्रको मुख्य ध्येय हो ।

विपश्यना-

उपर्युक्त तरिकाले चित्तलाई मृदु, शान्त र एकाग्र पारिसकेपछि विपश्यना (विदर्शना) को प्रारम्भ गरिन्छ । स्थविरवादी सिद्धान्तअनुसार विपश्यना गर्दा यो संसार अनित्य, दुःख, अनात्म छ भनेर भावना गर्न सिकाइन्छ भने माध्यमिकवादी महायानी विपश्यनामा यो संसारका समस्त वस्तु निःस्वभाव

शून्य छ भनेर पुद्गल नैरात्म्यका साथसाथै धर्मनैरात्म्य पनि भावना (अभ्यास) गर्न सिकाइन्छ । फेरि विज्ञानवादी महायानीहरूको विपश्यनामा समस्त संसारका सम्पूर्ण कुराहरू शून्य (निःस्वभाव) भए पनि ज्ञान गर्ने चित्त एउटा सतत्, अनवरत, अविच्छिन्न प्रवाह भइरहेको छ । यो संसारमा देखिएका, सुनिएका, सुघिएका, छोडिएका समस्त पञ्चस्कन्ध उही चित्तको कल्पना मात्र हुन्, आलय विज्ञान नामक चित्तकै विकल्प मात्र हुन् भनी शून्यताका साथसाथै चित्तको अक्षुण्णतालाई पनि भावना गर्न सिकाइन्छ र संवृत्ति एवं परमार्थ सत्यको आधारमा सम्पूर्ण वस्तुलाई परतन्त्र, परिकल्पित र परिनिष्पन्न भनी व्याख्या गरिन्छ । प्रज्ञापारमिता भावना गर्न सिकाइन्छ । स्थविरवाद र माध्यमिक महायानीहरू ध्यानभावनालाई विपश्यना भन्न रुचाउँछन् भने विज्ञानवादीहरू विपश्यनाको सट्टा योग भन्न रुचाउँछन् । यिनीहरू आफूलाई योगाचारी भनी घोषणा गर्छन् ।

वस्तुतः योगको शाब्दिक अर्थ हो आफूमा नभएको कुरा अर्थात् आचरण हासिल गर्नु हो । अनवरत ध्यानभावना र अभ्यासको आधारमा उनीहरूले आफूमा नभएको कुरा अर्थात् ज्ञान एवं आचरणलाई हासिल गर्ने हुनाले पनि आफूलाई योगाचारवादी र आफ्नो ध्यानलाई योग भनेको हुनुपर्छ । यसरी माध्यमिक सम्प्रदायभन्दा एक कदमअघि बढी विज्ञानवादीहरूले आफ्नो विपश्यना योगलाई अझ परिष्कृत पारी ल्याउँदा एक थरी बौद्धले मन्त्रयानको प्रादुर्भाव गरे होला । यी मन्त्रयानीहरूले आलय विज्ञान (चित्त) मात्र छ भन्ने योगाचारीहरूको सिद्धान्तबाट अझ नयाँ नयाँ समापत्ति, समाधिहरूको प्रस्तुत गर्नुमा गहिरो र बलियो आधार प्राप्त भएको हुनुपर्छ ।

यी मन्त्रयानीहरूले पनि माधि वर्णित शमथ आदि भावनाका साथसाथै त्रिशरणगमन पापदेशना, पुण्यानुमोदना गरी चित्तलाई सुसमाहित गरी सम्पूर्ण विश्वलाई सन्तुष्ट दृष्टि (सुखमय) भावना गरी यही जन्ममा लघुबुद्धत्व, महामुद्रासिद्धि लाभ गर्ने योग, समापत्तिहरूको प्रारम्भ गरे होला । (रागपूर्ण युगल मूर्ति पञ्चस्कन्धलाई पञ्चबुद्ध परिकल्पना गर्नुको साथै) को परिकल्पना गरी भावना गर्ने परिपाटीको समेत विस्तारै आविष्कार गरी मन्त्रयानीहरूले मूर्ति पूजाको प्रचुर प्रचार गर्न थालेको पाइन्छ । यतिमात्र होइन, हरेक देवदेवी एवं वस्तुहरूको प्रतिनिधित्व गर्ने विविध बीजाक्षरहरूको परिपाटी तथा प्रतीकात्मक चिन्हहरूको पनि प्रचलन चलाए । मन्त्रयानीहरूले आँखा चिम्ली ध्यानभावना गरी चित्तनिध्यप्ति लाभ गर्न कोशिश गर्नुको सट्टा विविध मण्डल गण, कुण्ड र चतुर मुद्रा चपुरान चतुक्षण आदि पनि ध्यान योग आदिमा समावेश गरी व्याख्या गर्न थाले । सम्पूर्ण प्रतीत्यसमुत्पाददेखि लिएर चतुआर्यसत्य, चतुसंग्रह

वस्तु, चतुरब्रह्मविहार आदि समेतलाई मण्डलमा समाविष्ट गरी आँखा चिम्ली ध्यान भावना गर्ने पूर्वी दर्शनमा आँखा खोली मनलाई मण्डलमा केन्द्रित र समाहित गरी एकाग्र पार्ने नवयोगको सूत्रपात मन्त्रयानीहरूले गरे भन्दा विद्वत् वर्गमा सायदै दुई मत होला ।

सुख विपश्यनामा विश्वास गर्ने यी मन्त्रयानीहरूले अनित्य, दुःख, अनात्म भावना गर्नुलाई एकदम निरुत्साहित गरे । शायद शून्यता विपश्यनालाई पनि त्यति प्रश्रय नदिएको हुनुपर्छ । केवल “सुषिमतस्य चित्तं समाधियते” सुखी छ भने मात्र चित्त समाधिमा लाग्छ भन्ने कुरालाई काफ़ी प्रसार प्रचार गरे होलान् । “सुखेन साधयेत् बोधि” बोधिज्ञान पनि सुखपूर्वक लाभ गर भनी उपदेश दिएको पाइन्छ । यसरी असमाहित चित्त भएको मान्छेको चित्त एकाग्र हुँदैन भन्ने विचार प्रचुर मात्रामा प्रचार भए । यसरी स्थविरवादी माध्यमिक महायानी, योगाचार महायानी, मन्त्रमहायानी हुँदै वज्रमहायानीसम्म पुग्दा विपश्यना, समाधि, समापत्ति र योगको तरिका विविध र फरक हुँदै गएको कुरा वज्रयानीहरूको ध्यान परम्पराबाट स्पष्ट हुन्छ । वज्रयानीहरू पनि मन्त्रयानीहरू जस्तै सुखविपश्यक नै हुन् भन्ने विद्वानहरूको विचार छ । उनीहरूले पनि चतुर्मुद्रा, चतुरानन्द चतुक्षण, कुल आदि कुरामा नै जोड दिन्छन् । यिनीहरूले पनि विविध मन्त्रहरू र बीजाक्षरहरूको प्रचार गरे । आदियोग, सूक्ष्मयोग आदिको अभ्यास गरी विविध अधिष्ठान गर्ने परिपाटी चलाए । तर वज्रयानीहरूले जे जस्तो मूर्ति मण्डल आदि निर्माण गरे पनि अन्तमा समस्त कुरालाई शून्यता भावना गरी निःस्वभाव सिद्ध गर्नुपर्छ भन्ने कुरामा जोड दिए । मन्त्रयानले सृजना गरेको पञ्चस्कन्धका प्रतीक पञ्चबुद्धलाई वज्रयानले निःस्वभाव (शून्य) भावना गरी वज्रसत्त्व अर्थात् निःस्वभावकै परिकल्पना गरे । यसरी वज्रयानी विपश्यनाले स्थविरवाद, योगाचार माध्यमिक र मन्त्रयान यी तीनै सिद्धान्तको विचारधारालाई आत्मसात् गरी आफ्नो विपश्यनाको मौलिकतालाई प्रष्ट्याएका छन् ।

उपर्युक्त तरिकाले पूर्व सभ्यतामा विविध ध्यान भावनाहरूको विस्तारै विकास भएको पाइन्छ । वास्तवमा विपश्यना, योग, समापत्ति एवं समाधि भनेको विना शमथ संभार (चित्त मृदु, शान्त र एकाग्र पार्ने आचरण) पूरा नगरिकन सम्भव छैन । बोधि, बुद्धत्व वा निर्वाण एवं मोक्ष प्राप्ति भनेको जीवन र जगतको यथाभूत दर्शन हुने विपश्यना र योग ध्यान विना हुने सक्दैन । अतः विपश्यना, योग, समाधि र ध्यानलाई केवल फेशनको रूपमा प्रचार नगरौं, यसलाई गम्भीर भएर अभ्यास गरौं, अमूल्य जीवनलाई सार्थक पार्ने प्रयास गरौं । लहैलहैमा लागी सत्य र तथ्य कुराबाट विमुख हुने आचरण नगरूँ र नगराऔं । अस्तु ॥

महोत्सवमा चम्किएको भिष्वा स्तूप

यसवर्षको बुद्धजयन्तीमा सदाभै बुद्ध-जन्मस्थल लुम्बिनी र काठमाडौं उपत्यकामा मात्रै सीमित नरहेर नाममात्रै सुनेको र कहिल्यै नपुगेको भिष्वा स्तूपमा मनाउन पुग्यौं । छिमेकी भारतीय सीमासँग जोडिएको नेपालको मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्र नारायणी अञ्चलअन्तर्गत पर्सा जिल्लाको व्यापारिक उप-महानगर वीरगञ्ज नगरभित्रै एउटा प्राचीन बौद्ध स्तूपको अस्तित्व रहेको बारे धेरैजसो बौद्ध विद्वान् तथा धर्मावलम्बीहरू पनि अभै अनभिज्ञ छन् । वीरगञ्ज क्षेत्रबाट राष्ट्रियस्तरमा भिष्वा स्तूपबारेमा प्रचार-प्रसार नहुनुका पछाडि त्यस क्षेत्रका वासिन्दामा पनि स्तूपको ऐतिहासिक पुरातात्विक महत्वबारे आवश्यक ज्ञान नरहेको स्पष्ट हुन्छ । जसका कारण बौद्ध इतिहासमा छुटाउनु नहुने एउटा अध्याय ओभ्नेलमा परिरहेको छ ।

स्थानीय भाषामा 'भिष्वा' भनिने माटोको डाँडा वीरगञ्ज उप-महानगरपालिकाअन्तर्गत वडा नं १८ मा अवस्थित छ । प्राचीनकालमा त्यस माटोको डाँडा आसपास भिक्षुहरू बस्ने गर्दथे । भिक्षुहरूको वासस्थान भएकैले त्यस डाँडालाई वीरगञ्जवासीले 'भिक्षुवास' भन्ने गर्दथे । 'भिक्षुवास' शब्दकै अप्रभंश भई वर्तमानमा 'भिष्वा डाँडा' नाम रहन गएको स्थानीय बासिन्दाको भनाई रहेको छ । दुई हजार वर्षभन्दा अगाडि निर्माण भएको हुनसक्ने अनुमान गरिएको सो डाँडालाई तीन दशकअगाडि मात्रै दिवंगत भिक्षु बगिन्द्र वज्राचार्यले 'स्तूप' का रूपमा व्याख्या गरेका थिए । स्थानीय वासिन्दाका अनुसार केही समय अधिसम्म त्यस स्तूपमा रहेको बाक्लो भाडीभित्र विभिन्न प्रकारका दूर्लभ जीवजन्तु र चराचुरुङ्गीहरू समेत पाइने गर्दथ्यो । राणाकालमा त्यस भिष्वा डाँडामा बहुमूल्य धन-दौलतहरू लुकाइराखेको हुनसक्ने अनुमान गरी तत्कालीन राणा शासकहरूले खन्न लगाएका थिए भनिन्छ । वीरगञ्जको भिष्वा डाँडाभित्र प्राचीन ईटा र कोइला भेटिएपछि 'यो डाँडा पक्कै बौद्ध स्तूप हुनसक्छ' भन्ने अनुमान गरी तुरुन्तै खन्ने कार्यलाई रोक्ने आदेश दिइयो भनिन्छ । त्यस्तै कुराका आधारमा वि. सं. २०३४ सालमा पुरातत्व विभागका तर्फबाट खटिएका

✍ जुनु बासुकला रञ्जितकार

“भिष्वा स्तूपमा कुन समयकालसम्म भिक्षुहरू वास गर्दै आएका थिए र “भिक्षुवास” बाट “भिष्वा” को नामांकरण कहिलेदेखि भएको हो भन्नेबारे विस्तृत अध्ययन-अनुसन्धान गर्नुपर्ने देखिन्छ । स्तूपमा उत्खनन् गर्दा प्राचीन ईटा र कोइला भेटिएकै आधारमा ०३४ सालमा पुरातत्व विभागद्वारा त्यसलाई बौद्ध स्तूप भनी घोषणा गरिएको”

पूर्णहर्ष वज्राचार्यको टोलीले पनि भिष्वा डाँडालाई 'बौद्ध स्तूप नै हो' भनी ठोकेर भनिदिए । त्यस समयदेखि मात्र 'भिष्वा डाँडा' 'भिष्वा स्तूप' का रूपमा चिनिन थाल्यो । त्यसपश्चात् विस्तारै भिष्वा स्तूप बौद्ध धर्मावलम्बीहरूका निमित्त पवित्र धार्मिकस्थलका रूपमा परिणत हुन थालेको हो ।

भिष्वा स्तूप रहेको करीब २ बिघा परिसर वीरगञ्ज बौद्ध विहार (बौद्ध समिति) का नाममा दर्ता गरिएको भनिएको छ । केही बौद्ध धर्मावलम्बी अगुवाहरूले त्यस स्तूपको दर्शन तथा अवलोकन पनि गरेका छन् । त्यसै क्रममा सो स्तूपलाई पाटलिपुत्र अर्थात् हालको पटनाका सम्राट् अशोकले निर्माण गर्न लगाइएको मानिएको छ । ०३५ सालमा बुद्धजयन्तीकै दिन मकवानपुर जिल्लाको हेटौंडाका लामा गुरुको टोली र डेबुन टुल्कोद्वारा महायानी परम्परा अनुसार

त्यस स्तूपको न्यास पूजा गरियो । त्यस्तै वज्रयानी परम्परा अनुसार काठमाडौंका पं. बद्रिरत्न वज्राचार्यले पनि न्यास पूजा गरेको स्थानीय वासिन्दा सम्झिन्छन् । ०४० सालतिर तिब्बती बौद्ध धर्मगुरु दलाई लामाले समेत त्यसको महत्वलाई बुझेर भिष्वा स्तूप दर्शन गर्ने कार्यक्रम बनाएका थिए भनिन्छ । तर विभिन्न कारणले भ्रमण स्थगित भएपछि उहाँकै निजी सचिव दुगुन टुल्को लामा दर्शन गर्न आइपुगे । उनले भिष्वा स्तूपको संरक्षण र सम्बर्द्धनका लागि भनी नगद दश हजार रुपैयाँ आर्थिक सहयोग समेत प्रदान गरेर गएको स्थानीय बासिन्दाको स्मृतिमा ताजै छ ।

भिष्वा डाँडाको महत्व बढ्न थालेपछि मात्रै ०३५ सालतिर स्थानीय केही बासिन्दाले स्तूपको टुप्पोमा भगवतीको मूर्ति प्रतिस्थापन गरी पूजाआजा गर्दै आइरहेका छन् । त्यसैगरी स्तूपमा चारैतर्फ पञ्चबुद्धका मूर्तिहरू प्रतिस्थापन गरिएका छन् । ०४५ सालको बैशाख १९ गतेका दिन स्वर्गीय साहु मणिहर्ष ज्योतिले पश्चिमपट्टि अमिताभ बुद्ध वा ध्यान मुद्रामा रहेका बुद्धमूर्ति प्रतिस्थापन गरे । ०४६ जेठ ७ गतेका दिन दिवंगत भक्तिदास श्रेष्ठले स्तूपको पूर्वपट्टि अक्षोभ्य बुद्ध वा

दायाँ हात भूमिस्पर्श मुद्रा अङ्कित शिलाको मूर्ति प्रतिस्थापन गरे । ०४७ साल जेठ २६ गतेका दिन नन्दसिद्धि वज्राचार्यले उत्तरतिरको अमोघसिद्धि बुद्ध वा अभय मुद्रामा अंकित मूर्ति प्रतिस्थापन गरेका थिए । ०४८ साल जेठ १४ गतेका दिन द्वारिकाप्रसाद शिकारियाले दक्षिणतिरको रत्नसम्भव बुद्ध वा वरद मुद्रामा अङ्कित शिलाको मूर्ति प्रतिस्थापन गरेका थिए । ०५२ साल माघ १० गतेका दिन सुन्दरबहादुर गोर्खालीले स्तूपको बीचैमा वैरोचन बुद्ध वा धर्मचक्रप्रवर्तन मुद्रामा अङ्कित मूर्ति प्रतिस्थापन गरेका थिए । त्यसैगरी स्तूपमा शिवलिङ्ग, नागदेवता र धर्मधातु चैत्यका शिलाहरू पनि प्रतिस्थापन गरिएका छन् । स्तूपको माटो भासिँदै गएकाले हो वा भासिने भयले माथि र तल गरेर दुई वृत्तमा ईँट्टाका पर्खालहरू पनि चारैतिर लगाएका छन् । स्तूपको माथि जान भन्दा पनि बनाइएको पाइन्छ । स्तूपको फेदमा पनि केही आधुनिक घर तथा टहराहरू बनाइएका छन्, जसमा शारीरिक व्यायाम पनि हुने गरेको देखिन्छ । स्तूपको चारैतिर जग्गा फ्लटिङ्ग गर्नुका साथै घरहरू पनि निर्माण गरिसकेका छन् । जुन दश मीटर पनि दूरीमा छैन । प्राचीन सम्पदा संरक्षणका दृष्टिले जुन अत्यन्तै सम्वेदनशील भएको कुरा उल्लेख गरी नेपाल सरकार अन्तर्गतको पुरातत्व विभागले स्थानीय सम्पूर्ण जिम्मेवार निकायलाई ध्यानाकर्षण गर्दै केही महिना अगाडि मात्रै पत्र पठाएको थियो ।

वीरगञ्जका केही बौद्धहरूले भिष्वा स्तूपको प्रचार-प्रसार गर्ने हेतुले वीरगञ्ज बौद्ध समिति गठन गरेका छन् । समितिले स्थानीय स्तरमा केही कार्यक्रमहरू पनि गर्दै आइरहेको छ । सोही समितिले स्तूपको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने प्रमुख उद्देश्य लिई यस वर्षको २५५५ औं बुद्ध जयन्तीको अवसर पारेर वीरगञ्ज-भिष्वा महोत्सव तीन दिनसम्म मनायो । त्यसै क्रममा बुद्ध प्रतिमा सहित वीरगञ्जको माईस्थानबाट नगर परिक्रमा गर्दै भिष्वा स्तूपसम्म च्याली गयो । च्यालीमा बौद्ध धर्मावलम्बीहरू मात्रै उपस्थित नभई विभिन्न धर्मावलम्बीहरू हिन्दू, शिख, जैन र साईबाबाका अनुयायी पनि सहभागी भएका थिए । साथै स्थानीय बुद्धिजीवी, पदाधिकारी, जनमानस तथा विभिन्न संघसंस्था लगायत विभिन्न स्कूलका विद्यार्थीहरू पनि सहभागी भए । सो च्यालीलाई वीरगञ्जवासीमा धार्मिक सहिष्णुताको उदाहरणका रूपमा मात्रै होइन, भिष्वा स्तूपप्रतिको जागरुकताका रूपमा समेत लिन सकिन्छ । च्यालीका क्रममा 'भिष्वाको शान-वीरगञ्जको मान' भन्ने नारा घन्काइएको थियो । च्यालीपश्चात् महोत्सवको औपचारिक उद्घाटन वीरगञ्जबाटै निर्वाचित सभासद अजय द्विवेदीबाट गराइयो । महोत्सव अवधिमा रातको समयमा स्तूपभरी डेढ लाख रूपैयाँ खर्च गरी बिजुलीका रङ्गिचङ्गी फिलिमिली बत्ती बालेर चम्काइएको थियो ।

महोत्सवलाई नेपाल पर्यटन बोर्डले समेत सहयोग पुऱ्याएको थियो ।

पुरातत्व विभागले नै लिच्छवीकालीन भनेर मानिसकेको भिष्वा स्तूपमा महोत्सव मनाउने क्रममा आयोजक र उपस्थित जनसमुदायले स्तूपको महत्व भने बुझ्न नसकेको स्पष्ट देखिन्थ्यो । बौद्धहरूको पवित्रस्थल मानिने स्तूपमाथि जो कोही पनि जताततैबाट सजिलै चढ्न सकिने अवस्था रहनु, स्तूपको मौलिक स्वरूपमाथि विभिन्न मूर्ति र संरचनाहरू छरपष्ट हुनु, स्तूपमाथि धेरै रूखहरू लथालिङ्ग अवस्थामा हुनु, चारैतर्फबाट आधुनिकताको अतिक्रमण हुनु, स्तूपको फेदमा आधुनिक घर-टहराहरू निर्माण हुनु, सरसफाईको व्यवस्था नहुनु आदिबाट पवित्र स्तूप विगत र वर्तमानमा समेत उपेक्षित रहेको स्पष्ट हुन्छ । त्यस्ता स्तूपलाई एकान्त र शान्त वातावरणमा स्वच्छ र पवित्र ऐतिहासिक विश्वसम्पदाकै रूपमा संरक्षित अवस्थामा रहन दिनुपर्दथ्यो । नेपाल पर्यटन बोर्डले पनि पुरातात्विक दृष्टिले अत्यन्तै संवेदनशील क्षेत्रमा महोत्सव आयोजना गर्न पूर्ववस्तुस्थितिको आवश्यक निरीक्षण र विशेषज्ञहरूबाट जानकारी लिनु पर्दथ्यो ।

वीरगञ्ज-भिष्वा महोत्सव आयोजकहरूले महोत्सवका क्रममा स्तूप परिसरमा रहेका घर-टहराहरूको मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने, नगरपालिकाले पानीको लागि धारा जडान गर्नुपर्ने, बिजुली बत्ती जडान गर्नुपर्ने, शौचालयको निर्माण गर्नुपर्ने आदि मागका रूपमा अगाडि सारेको पाइएको छ । जुन मागहरू ऐतिहासिक एवम् पुरातात्विक सम्पदाहरूको संरक्षण नीतिसँग मेल खाएको देखिन्छ । वास्तवमा महोत्सवको मूल उद्देश्य भिष्वा स्तूपको ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वबारे आम जनमानसमा जानकारी दिँदै स्तूपमाथि र स्तूप वरपर भएका विभिन्न अतिक्रमणहरूलाई हटाई मौलिक प्राचीन स्वरूप दिनका लागि पहल गर्नुपर्ने थियो । स्तूपलाई संरक्षित विश्वसम्पदा सूचीअन्तर्गत पार्न आवश्यक पहलका लागि स्थानीय जनताको चेतना जागृत गरी नेपाल सरकारअन्तर्गतको सम्बन्धित निकायलाई दबाव दिनुपर्ने थियो । नेपाल सरकारमार्फत् वैज्ञानिक तरिकाले उत्खनन् र परिक्षण गरी विश्वसामू परिचित गराउनु पर्ने माग जोडदार हुनुपर्ने थियो । तर यस्ता विषयहरूमा वीरगञ्ज-भिष्वा महोत्सवले प्राथमिकताका साथ चासो देखाएको पाइएन । यद्यपि महोत्सवले भिष्वा स्तूपलाई चिनाउन केही प्रचारात्मक कार्य गरेको भने मान्नु पर्दछ । त्यसलाई नै महोत्सवको उपलब्धी मान्दा हुन्छ ।

भिष्वा स्तूपमा कुन समयकालसम्म भिक्षुहरू वास गर्दै आएका थिए र 'भिक्षुवास' बाट 'भिष्वा' को नामाकरण कहिलेदेखि भएको हो भन्नेबारे विस्तृत अध्ययन-अनुसन्धान गर्नुपर्ने देखिन्छ । स्तूपमा उत्खनन् गर्दा प्राचीन ईँटा र

कोइला भेटिएको आधारमा ०३४ सालमा पुरातत्व विभागद्वारा त्यसलाई बौद्ध स्तूप भनी घोषणा गरिएको थाहा पाइयो । काठमाडौं उपत्यकाअन्तर्गत पाटनमा रहेका चारवटा तेता, लंग, पूच र ईबही नामका माटोका थूर वा स्तूपहरू तात्कालिन पाटलिपुत्रका सम्राट् अशोकद्वारा निर्माण गर्न लगाइएको भन्ने जनविश्वासकै आधारमा त्यस्तै स्वरूपको भिष्वा स्तूप पनि माटोको ढिस्को मात्र भएकाले वीरगञ्जवासीले ती पनि सम्राट् अशोकद्वारा नै निर्माण गर्न लगाइएको स्तूप हुनसक्छ भनी मान्दै आएको पाइन्छ । तर त्यसो भन्नका लागि कुनै ऐतिहासिक आधार र ठोस प्रमाणहरू भने पाइएका छैनन् ।

सो स्तूप उत्खनन् गर्दा ईटा र कोइला पाइएको सन्दर्भमा भने केही विचार गर्नुपर्ने देखिन्छ । बुद्धले आफू महापरिनिर्वाण हुनुभन्दा केही समयअगाडि आफ्ना शिष्य भिक्षु आनन्दलाई आफ्नो महापरिनिर्वाणपछि उहाँको अस्थिधातुलाई चौबाटोमा राखेर स्तूप बनाउने अनुमति दिएकोबारे बौद्ध ग्रन्थ महापरिनिर्वाण सूत्रमा उल्लेख भएको पाइन्छ । महापरिनिर्वाण सूत्र अनुसार राजगृहमा राजा अजातशत्रुले, बैशालीमा लिच्छविले, कपिलवस्तुमा शाक्यले, अल्लकम्पमा बुल्लिले, पावामा मल्लले, रामग्राममा कोलियले, वेठदीपमा ब्राह्मणले र कुशिनगरमा मल्लले स्तूपहरू बनाएका थिए । ती आठवटा स्तूपहरूका लागि अस्थिधातु बाँड्ने द्रोण ब्राह्मणले अस्थिधातु बाँडेको

पिप्लिवनका मौर्यहरू पनि अस्थिधातु लिन पुगेका थिए । तर अस्थिधातु नपाएपछि उनीहरूले बुद्धलाई दाहसंस्कार गरिएको भष्म राखेरै स्तूप बनाए । यसरी महापरिनिर्वाण-सूत्रअनुसार उहाँको महापरिनिर्वाणपछि अस्थिधातु राखेर आठवटा स्तूपहरू, अस्थिधातु बाँडेको भाँडे र भष्म राखेर एक-एक गरेर जम्मा दशवटा स्तूपहरू बनाइएको उल्लेख छ । ती स्तूपहरू मध्ये अस्थिधातु भएको रामग्रामको स्तूप बाहेक अन्य सातवटा स्तूपहरूबाट सम्राट् अशोकद्वारा अस्थिधातु निकालेर ८४ हजार स्तूपहरू बनाइएको बौद्ध ग्रन्थमा उल्लेख छ । अस्थिधातु रहेको रामग्रामको स्तूप हालसम्म नवलपरासी जिल्लामा सुरक्षित नै रहेको छ । तर पिप्लिवनका मौर्यहरूद्वारा भष्म निकालेर अन्य स्तूपहरू बनाइएको उल्लेख कतै पाइन्छ । त्यसकारण भिष्वा स्तूपमा पाइएको ईटा र कोइला कति प्राचीन हो भनी पुरातत्व विभागले उत्खनन् र वैज्ञानिक जाँच गरी सत्य-तथ्य प्रमाणसहित विश्व-जनमानससामू ल्याउनु नितान्त आवश्यक छ । यसतर्फ वीरगञ्जवासीले पनि विशेष ध्यान र सहयोग पुऱ्याउनु नितान्त आवश्यक पर्दछ ।

(लेखिका त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा बौद्ध-दर्शन र काठमाडौं युनिभर्सिटीअन्तर्गतको सेन्टर फर आर्ट एण्ड डिजाइनमा दक्षिण एशियाली कला विषयका अध्यापिका हुन्)

सम्भन्नुहोस्

सुरक्षित बचत, उच्च प्रतिफल एवं सरल कर्जाको लागि राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

संस्थाद्वारा निर्धारित ब्याजदर

निक्षेपतर्फ

ब्याजदर

विवरण	दर	ब्याजदर
१. बचत खाता		%
२. मुद्दती खाता	त्रैमासिक	एकमुष्ट
६ महिना	९.५०%	१०%
१ वर्ष	१२%	१२.५०%
२ वर्ष	१२.५०%	१३%
३ वर्ष	१३%	१४%
३ वर्षभन्दा बढी अवधिको लागि आपसी समझदारीमा ब्याजदर तय गरिनेछ ।		
२ वर्षभन्दा बढी अवधिको लागि रु. २ लाखभन्दा बढी रकम राखेमा मासिक रूपमा १३% का दरले ब्याज प्रदान गरिनेछ ।		

३. दोब्बर भुक्तानी योजना

यस योजनाअन्तर्गत ५ वर्ष मुद्दतीमा साँवाको एकमुष्ट दोब्बर भुक्तानी गरिनेछ । यसमा लाग्ने ब्याज दर संस्थाले ब्याहोरिदिने छ ।

४. ज्येष्ठ नागरिक पेन्सन योजना

यस योजनामा सरिक हुनेलाई प्रत्येक महिना तोकिएको निर्धारित रकम प्रदान गरिनेछ, साथै दशैँ खर्चको रूपमा एक महिना बराबरको थप रकम समेत प्रदान गरिनेछ र यसमा लाग्ने ब्याज दर संस्थाले ब्याहोरिदिने छ।

ऋणतर्फ

ब्याजदर

१. विभिन्न कर्जा	१९%
२. व्यवस्थापन शुल्क	३%
(भुक्तानी म्यादभित्र चुक्ता गरेमा १% फिर्ता हुने)	
३. मुद्दती रसिद धितोमा प्रदान गरेको ब्याजदरमा २% थप ब्याज दिइनेछ ।	

राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

बागबजार, काठमाडौं ३१, फोन : ०१-४२९९२५२

मुखपृष्ठ-सन्दर्भ :

विविध सन्देशयुक्त आषाढ-पूर्णिमा

वर्षमा १२ वटा पूर्णिमाको आवत-जावतसँगै विभिन्न धार्मिक, सांस्कृतिक, समाजिक, क्षेत्रीय महत्तायुक्त पर्व मनाइने क्रम सर्वत्र व्याप्त देखिन्छ । बुद्धशिक्षा, बुद्धधर्म, बौद्ध संस्कृतिअन्तर्गत विशेषतः पालि साहित्यमा उल्लेख्यअनुरूप पनि प्रत्येक पूर्णिमाको आ-आफ्नै महत्त्व र विशेषता भल्किएको देखिन्छ । स्वाँया-पुन्हि/बुद्ध-पूर्णिमा/बैशाख-पूर्णिमापछि प्रचलित पूर्णिमामध्ये आषाढ-पूर्णिमाको छुट्टै महत्त्व रहेको छ । यस पूर्णिमाको दिनलाई धर्मचक्र-प्रवर्तन दिवस, गुरु-पूर्णिमा, दिल्ली-पुन्हिको रूपमा समेत मनाइने गरिन्छ । नेपालमा थेरवाद बुद्धशासन वा थेरवाद बुद्धधर्मको पुनर्जागरणसंगसँगै पालि साहित्यमा उल्लेख्यअनुरूप-आषाढ-पूर्णिमाको महत्त्वलाई उजागर गर्ने अभियानले छुट्टै सांस्कृतिक धरोहर स्थापित गर्ने कार्य भएको देखिन्छ । आज आषाढ पूर्णिमाकै दिनको शुभअवसरमा यसको महत्ता बारे पाठकलाई सुसूचित गर्नु सान्दर्भिक होला ।

आषाढ पूर्णिमाको दिनलाई बुद्ध हुने पुरुष बोधिसत्त्वको गर्भप्रवेश दिवस मानिन्छ । कपिलवस्तु (वर्तमान तिलौराकोट) का प्रजावत्सल राजा सुद्धोदन र बडामहारानी मायादेवीको सुपुत्र बोधिसत्त्व सर्वार्थसिद्ध-सिद्धार्थले सम्यक् सम्बोधि ज्ञानलाभ गरी सम्यक् सम्बुद्ध हुनुभई समस्त प्राणी जगतका लागि बहुजनहित र सुखको मार्ग प्रशस्त गर्नुभयो । मायादेवीले आषाढ-पूर्णिमाकै दिन बोधिसत्त्व सेतो हातिको रूपधारण गरी, आफ्नो सँडमा श्वेत कमलको फूल धारण गरी सुतिरहेको महारानीको पलङ्गलाई तीन चक्कर लगाई काखीबाट उत्तराषाढ नक्षत्रमा गर्भप्रवेश गरेको मान्यताअनुरूप बुद्धपुरुष-बोधिसत्त्वको गर्भप्रवेश दिवसको रूपमा मान्दै आएको प्रथम महत्त्व दिवस हो । गर्भप्रवेशपछि तत्कालीन धुरन्धर जोतिषाचार्यहरूले दशमहिनापछि बैशाखपूर्णिमाका दिन मायादेवीको कोखबाट महापुरुषको जन्म हुनेछ, जो "चक्रवर्ती महाराजा वा बुद्ध" हुनेछ भनी घोषणा गरे ।

दरवारिया सुखसैरमा हुर्किएका भौतिक सुखसुविधामा चुर्लुम्म डुबेका भएर पनि सिद्धार्थ राजकुमारको जीवनशैली नितान्त फरक शैलीकासाथ अगाडि बढ्छ, असाधारण स्वभावका कारण सुद्धोदन महाराज चिन्तित हुनु स्वाभाविक हुन् । परिणामतः रम्य, सुरम्य, शुभजस्ता मौसम अनुकूलको ऐयाशी महल, जहाँ मन भुलाउन, सांसारिक सुखमा डुबुल्किन आवश्यक सम्पूर्ण व्यवस्थापन गरिदिए । त्यतिबेलाको सबसे सुन्दरी-मिस कपिलवस्तु यशोधराजस्ती सुन्दरीसित विवाह हुँदा समेत सिद्धार्थको

मन बहलाउन सकेन । उनी यथार्थ सुख, विमुक्ति सुखरूपी निर्वाण-धर्मलाई मार्ग प्रशस्त गर्दै जान सकिने बहुजनहित र सुखगामी मार्गतिर निरन्तर चिन्तन-मन्थनमा डुबेर चारनिमित्त अर्थात् वृद्ध, रोगी, मृतक र श्रामण-सन्यासी देखी सिद्धार्थको मनमा आँधीबेहरी छायो, भूकम्पले भत्ताभुङ्ग पारेभै, सुनामीले तहसनहस पार्नेभै अति भौतिकवादी सम्पन्न जीवनप्रति वितृष्णा पैदाभयो । त्यसपछि साँचो-यथार्थ सुख प्राप्तार्थ बुद्धत्व ज्ञान प्राप्त

गर्न सांसारिक जीवन त्याग गर्ने कठोरतम निर्णयमा पुगी अभिनिष्क्रमण-महाभिनिष्क्रमणको पथमा हिँडे, त्यो महान् लक्ष्य प्राप्तिका लागि गृहत्याग महान त्यागको निर्णय दिवस महाभिनिष्क्रमण दिवस आषाढ पूर्णिमाकै दिन हो । त्यसो त सुत्तनिपातको अत्तदण्ड सूत्रलाई आधार मानी शाक्य र कोलियहरूको राज्य-सिमानाको विवादका कारण सिद्धार्थले राजपात, सुखवैभव त्यागेका हुन् भन्नेहरू पनि छन्, जेहोस् उनले सार्वजनीन, सार्वकालिक, सार्वदेशिक जनहित सुखका लागि महान् त्याग गरेकै हुन् ।

अनेकौं दुःख कष्ट सहेर सार्वजनीन जीवन बिताउन राजकुमार सिद्धार्थलाई हम्मे हम्मे परेकै हो, ज्ञानरूपी प्यास र भोक मेटाउन तत्कालीन शास्त्रसम्मत धर्मकर्म सिके, कहलिएको स्थापित धर्मगुरुहरूको सत्संग गरेकै हुन् । तर त्यतिले मात्र आफ्नो लक्ष्य सम्भव नभएको हुँदा एवलै ध्यान-साधना-विपश्यना मार्गमा लागे अन्ततः संसारको यथार्थसत्यको अवबोधपछि, जीवन र जगतको यथार्थलाई बुझी सम्यक् सम्बोधि ज्ञान लाभ गर्नुभई बुद्ध हुनुभयो । बुद्धत्व ज्ञानलाई जनसमक्ष बहुजनहिताय बहुजन सुखायको ध्येय बोकी सर्वप्रथम पञ्चभद्रवर्गीहरू कोण्डन्य, वप्प, भदिय, महानाम र अश्वजितलाई सारनाथमा प्रथमबार धर्मचक्रप्रवर्तन-सूत्रदेशना गर्नुभयो । चतुरआर्यसत्य, अष्टाङ्गिकमार्गजस्ता शिक्षा जनजनका लागि बहुजनहित / सर्वजनहितका लागि सर्वप्रथम ज्ञानरूपी पांग्रो घुमाउने, आवाज बुलन्द पारी विश्वयापीकरणोन्मुख गरी सुरुवात-शुभारम्भ गरिएको धर्मचक्रप्रवर्तन दिवस आषाढ पूर्णिमाकै दिन हो । बुद्धले आफ्ना शिष्यशिष्याहरूबीच अलौकिक शक्ति प्रदर्शन, जादुगरी देखाउने, ऋद्धि-प्रातिहार्य प्रदर्शनमा पूर्णतः बन्देज लगाउनुभएको छ । अलौकिकताको नाउँमा मागी खाने भाँडो बनाउने, सोभा सीधाहरूको आँखामा धुलो छ्याप्नेजस्ता चमत्कारिक कृत्याकलापलाई दुरुपयोग गर्लान् भन्ने दूरदर्शिता अपनाई त्यस्ता कार्य गर्न निरुत्साहित गर्नुभएको सहाहनीय पक्ष हुन् ।

बुद्धकै समयमा तीर्थकरहरूबाट ऋद्धि-प्रातिहार्य प्रदर्शन गर्न चुनौति दिँदा बुद्ध र भिक्षु संघबारे सर्वसाधारण जनताबीच प्रचारित मिथ्या धारणा निराकरण गर्न तथा रचनात्मक परिवर्तनमुखी-प्रभावकारिताका लागि स्वयं बुद्धले यमक-प्रातिहार्य प्रदर्शन गर्नुभयो । ध्यानमुद्रामा कहिले स्थानक (उभिरहेको) मुद्रा, कहिले शैय्या (सुतिरहेको) मुद्रामा शरीरको विभिन्न भागबाट आगोको ज्वाला, पानीको फोहोरासंगै नीलो, पहेंलो, रातो, मजीद र प्रभास्वर (सूर्यकिरण-रङ्ग) गरी छ रङ्ग प्रस्फुटन भइरहेको तथागतबाट प्रदर्शन गरिएको दिन आषाढ पूर्णिमाकै दिन हो ।

यसरी नै आषाढ-पूर्णिमाकै दिनदेखि वर्षावासको शुभारम्भ हुन्छ । वर्षात्काल ३ महिनाभरि धार्मिक अभ्यास, धर्मसाकच्छा, विनयकर्मको अभ्यासलाई बढावा दिन, स्वेच्छाचारी जीवनदेखि सजग र सतर्क हुन तीन महिने वर्षावास बस्ने प्रथा अद्यावधि रहिआएको छ । भिक्षुहरूले मात्रै होइन, अनागारिका, श्रद्धालु उपासक उपासिकाहरूले समेत वर्षावास तीन महिना अवधिभित्र अधिष्ठान-उपासना गर्ने, यो यौटा छोड्छु, यो यौटा पूर्ण गर्छु आदि यौटा न यौटा अभिष्ट पूरा गर्ने धार्मिक मनसाय बोकी जुन चर्या गर्छन्, त्यसलाई सकारात्मक मान्न सकिन्छ । आषाढदेखि आश्वीन पूर्णिमासम्मको वर्षावासपछि भिक्षुहरू बस्नुहुने विहारहरूमा श्रद्धालुहरूको श्रद्धाअनुरूप कथिन चीवर-दान महोत्सव गर्ने संस्कृति/परम्परा कायम भइसकेको छ । आषाढ-पूर्णिमाकै दिन बुद्धले मायादेवीलाई त्रायस्त्रिंश-भूवनको पाण्डु-कम्बल पर्वतमा अभिधर्म-देशना गर्नुभएको

मान्यता रहिआएको छ । मनोवैज्ञानिक धर्मको विश्लेषण, गम्भीर-दार्शनिक सिद्धान्त उपदिष्ट मानसिक-निष्पर्याय-परमार्थ देशना, तत्त्व-रूप वा नामरूप-अधिप्रज्ञाशिक्षासहितको धर्म, विशेष मानसिकदेशना अर्थात् चित्त, चेतसिक, रूप र निर्वाणसम्बन्धी चित्तको विवेचना-विभेद-संश्लेषण-आदि सम्बद्ध अध्ययन 'अभिधर्म' देशनाअन्तर्गत समाहित छन् । यसरी नै बुद्धको महापरिनिर्वाण लगत्तै तीन महिनापछि आषाढ-पूर्णिमाकै दिन बुद्धशासन /धर्मलाई निरन्तरता दिन महाकाश्यप, आनन्द, उपालिजस्ता उनका दिग्गज शिष्यहरू तम्सिए । धर्म र विनय/बुद्धशिक्षालाई मूलरूपमा संरक्षण/सम्बर्द्धन गर्दैजान धर्मसंगायनाको अवधारणा अगाडि सारियो । ५०० अर्हत् शिष्यहरूका साथ राजगृहस्थित सप्तपर्णि गुफामा भिक्षु महाकाश्यपको अध्यक्षता, मगधका राजा अजातशत्रुको संरक्षणमा प्रथम ऐतिहासिक धर्मसंगायना (महाधिवेशन) सम्पन्न भयो ।

यसरी आषाढ-पूर्णिमाका दिनलाई उपरोक्त उल्लेख्य महत्त्वपूर्ण संयोगसहितको महत्त्वपूर्ण दिवसका रूपमा हामीले मनाउँदै आएका छौं । अझ यसदिन गुरु-पूर्णिमाका दिवसको रूपमा समेत मनाउनेहरू पनि छन् । जे होस्, पर्वलाई पर्वकै रूपमा सीमित नराखी ती यावत महत्त्वपूर्ण घडीलाई नैतिक सन्देश-प्रवाहकका रूपमा अगाडि बढाउँदै लानसके बल्ल हामीले रूपभित्र सार भेटाउनसक्ने हुन्छौं अन्यथा उही जुन जोगी आएनि कानै चिरेको भनी अरुले लख काट्दा हामी कान भएर पनि तेल हाली "व हे मुलु व हे सुका" मै रमाइरहेका हुन्छौं भनी भन्दा अत्युक्ति होला र ? !

मधुव मञ्जरी बालो - याव पापं न पचति ।

यदा च पचति पापं - अथ बालो दक्खं निगच्छति ॥

पापयागु फल मवःतले मूर्ख थःम्हं यानागु पापयात कस्तिसमान भालपाः च्वनी, तर गुखुनु पापयागु फल भोग यायेमाली उखुनु तिनि उम्ह मूर्ख दुःखी जुइ ।

- धम्मपद

सुनौलो कीर्तिपुर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

नगाउँ दोबाटो, नयाँ बजार, कीर्तिपुर

बुद्धको अन्तिम यात्रा विवरण-५

गताङ्कबाट क्रमशः

“भिक्षु हो ! कसरी भिक्षु स्मृतिसम्प्रजन्यताद्वारा सम्पन्न भएको हुन्छ ? भिक्षु हो ! यहाँ भिक्षु जाँदा वा आउँदा सचेत भई होस राखेर हिँड्छ । अगाडि वा पछाडि यताउता हेर्दा सचेत भई होस राखेर हेर्छ । हात खुट्टा खुम्च्याउँदा वा पसादा सचेत भई होस राखेर चलाउँछ । खाँदा वा पिउँदा अथवा चाटेर खाँदा सचेत भई होस राखेर खान्छ । भाडापिसाप गर्दा सचेत भई होस राखेर भाडापिसाप गर्छ । हिँड्दा, उठ्दा, बस्दा, सुत्दा, विउँभिदा, कुरा गर्दा र चुप लागेर बस्दा सचेत भई होस राखेर (सम्पजानकारी) बस्छ । भिक्षु हो ! यसरी भिक्षु स्मृतिसम्प्रजन्यताद्वारा सम्पन्न भएको हुन्छ । यो तिमीहरूलाई मेरो उपदेश (अनुशासन) हो ।

अम्बपालीको आम्रवन वन :

अम्बपाली गणिकाले “भगवान् वैशालीमा आइपुग्नुभई मेरै आम्रवनमा बसिरहनुभएको छ” भन्ने खबर सुनिन् । अनि अम्बपाली गणिका असल-असल रथहरू तयार पार्न लगाई असल असल रथमा चढेर वैशालीमा गई आफ्नो आराममा गइन् । जहाँसम्म रथबाट जानसक्ने हो त्यहाँसम्म रथमा गई (त्यसपछि) रथबाट ओर्ली पैदल नै जहाँ भगवान् हुनुहुन्थ्यो त्यहाँ गइन् । त्यहाँ पुगेपछि भगवान्लाई अभिवादन गरी एक छेउमा बसिन् । एक छेउमा बसेकी अम्बपाली गणिकालाई भगवान्ले धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित पार्नुभयो । अनि भगवान्को धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित भएकी अम्बपाली गणिकाले भगवान्लाई यस्तो विन्तीगरिन्— “भन्ते ! भगवान्ले भिक्षुसङ्घसहित भोलिको भोजन स्वीकार गर्नुहोस् ।” तृष्णीभावद्वारा भगवान्ले स्वीकार्नुभयो । अनि भगवान्ले स्वीकार्नुभएको कुरा बुझी अम्बपाली गणिका आसनबाट उठी भगवान्लाई अभिवादन र प्रदक्षिणा गरी निस्कन् ।

दुण्ड बहादुर वज्राचार्य

“भन्ते ! भिक्षुसङ्घसहित भगवान्ले भोलिको भोजन स्वीकार गर्नुहोस् ।” अनि भगवान्ले ती लिच्छवीहरूलाई यसो भन्नुभयो— “लिच्छवी हो” भोलिको निमित्त मैले अम्बपालीको भोजन स्वीकार गरिसकें ।” अनि ती लिच्छवीहरूले “अम्बकायले जिती, अम्बकायले जिती” भन्दै औंला भाँचन थाले ।”

चक्कालाई चक्काले, जुवालाई जुवाले ठक्कर खाइन् । अनि ती लिच्छवीहरूले अम्बपाली गणिकालाई यस्तो भने— “हे अम्बपाली ! किन तरुना-तरुना लिच्छवीहरूको रथलाई ठक्कर खाएकी ?”

“आर्यपुत्र हो ! किनकि मैले भगवान्लाई भिक्षुसङ्घसहित भोलिको भोजनद्वारा निम्तो गरेकी छु ।”

“हे अम्बपाली ! त्यो भोजन एक लाखले हामीलाई देओ ।”

“आर्यपुत्र हो ! जनपदसहित यो वैशाली नगर मलाई दिए पनि मैले दिने छैन ।”

अनि ती लिच्छवीहरूले “यो अम्बकाय (स्त्री) ले जिती, यो अम्बकायले जिती” भन्दै औंला भाँचन थाले । अनि ती लिच्छवीहरू जहाँ अम्बपाली वन हो त्यहाँ गए । भगवान्ले टाढैबाट ती लिच्छवीहरू आइरहेका देख्नुभयो । देखेर भिक्षुहरूलाई आमन्त्रण गर्नुभयो— “भिक्षु हो ! जो भिक्षुले त्रयस्त्रिंश (देवताहरू) देखेको छैन उसले यो लिच्छवी परिषद

हेर; भिक्षु हो ! लिच्छवी परिषद् हेर; भिक्षु हो ! लिच्छवी परिषद्लाई त्रयस्त्रिंश (देव परिषद्) भैं लेऊ ।

अनि ती लिच्छवीहरू जहाँसम्म रथबाट जान सक्ने हो त्यहाँसम्म रथमा गई (त्यसपछि) रथबाट ओर्ली पैदल नै जहाँ भगवान् हुनुहुन्थ्यो त्यहाँ गए । त्यहाँ पुगेपछि भगवान्लाई अभिवादन गरी एक छेउमा बसे । एक छेउमा बसेका ती लिच्छवीहरूलाई भगवान्ले धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित पार्नुभयो । अनि भगवान्को धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित भएका ती लिच्छवीहरूले भगवान्सँग यस्तो विन्ती गरे— “भन्ते ! भिक्षुसङ्घसहित भगवान्ले भोलिको भोजन स्वीकार गर्नुहोस् ।” अनि भगवान्ले ती लिच्छवीहरूलाई यसो भन्नुभयो— “लिच्छवी हो ! भोलिको निमित्त मैले अम्बपालीको भोजन स्वीकार गरिसकेँ ।” अनि ती लिच्छवीहरूले “अम्बकायले जिती, अम्बकायले जिती” भन्दै औला भाँच्च थाले । अनि भगवान्को भाषणलाई अभिनन्दन र अनुमोदन गरी आसनबाट उठी भगवान्लाई अभिवादन र प्रदक्षिणा गरी ती लिच्छवीहरू गए ।

त्यस रात बितेपछि अम्बपाली गणिकाले आफ्नो आराम (वगैँचा) मा प्रणीत खाद्य भोज्यहरू तयार पार्न लगाई भगवान्लाई— “भन्ते ! भोजनको समय भयो, भोजन तयार छ” भनी सूचना दिन पठाइन् । भगवान् पूर्वान्ध समयमा चीवर पहिरी, पात्रचीवर ग्रहण गरी भिक्षुसङ्घसहित जहाँ अम्बपाली गणिका बस्ने ठाउँ हो त्यहाँ जानुभयो । त्यहाँ पुग्नुभई विच्छाद्याइराखेका आसनमा बस्नुभयो । अनि अम्बपाली गणिकाले बुद्धसहित भिक्षुसङ्घलाई प्रणीत खाद्य भोज्यहरू आफ्नै हातले सन्तर्पित, सम्प्रवारित गरिन् । अनि भगवान्ले भोजन सिध्याई भिक्षुपात्रबाट हात फिकिसकेपछि एक होचो आसन लिई अम्बपाली गणिका एक छेउमा बसिन् । एक छेउमा बसेकी उनले भगवान्लाई यस्तो विन्ती गरिन्— “भन्ते ! यो आराम (वगैँचा) बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घलाई चढाउँछु ।” भगवान्ले आराम स्वीकारनुभयो । त्यसपछि अम्बपाली गणिकालाई भगवान्ले धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, सम्प्रतिष्ठित, समुत्तेजित तथा सम्प्रहर्षित पार्नु भई आसनबाट उठी जानुभयो । त्यहाँ वैशालीमा विहार गरी बस्नुहुँदा भगवान्ले भिक्षुहरूलाई धेरै जसो यहीं नै धर्मदेशना गर्नुभएको थियो— यस्ता शील हुन्, यस्ता समाधि हुन्, यस्ता प्रज्ञा हुन् । शीलद्वारा प्रभावित भएको समाधि महाफलदायी र महाआनिशंसतर हुन्छ । समाधिद्वारा प्रभावित भएको प्रज्ञा महाफलदायी र महाआनिशंस हुन्छ । प्रज्ञाद्वारा प्रभावित भएको चित्त महाफलदायी र महाआनिशंसतर हुन्छ । प्रज्ञाद्वारा प्रभावित चित्त राम्ररी आस्रवबाट मुक्त हुन्छ । जस्तोकि कामास्रवबाट, भवास्रवबाट तथा अविद्यास्रवबाट ।

वेलुवग्राममा अन्तिम वर्षावास : त्यसपछि भगवान् वैशालीमा यथानुकूल चारिका गर्नुहुँदै आयुष्मान् आनन्दलाई सम्बोधन गर्नुभयो— “आऊ, आनन्द ! जहाँ वेलुवग्राम हो त्यहाँ जाओ ।” “हवस्, भन्ते !” भनी आयुष्मान् आनन्दले भगवान्लाई प्रत्युत्तर दिनुभयो । त्यसपछि भगवान् महत् भिक्षुसङ्घसाथ जहाँ वेलुवग्राम हो त्यहाँ जानुभयो । त्यहाँ भगवान् वेलुवग्राममा विहार गरी बस्नुभयो । त्यहाँ भगवान्ले भिक्षुहरूलाई आमन्त्रण गर्नुभयो— “भिक्षु हो ! तिमीहरू वैशाली वरिपरि मित्रहरूकहाँ, चिनेजानेकाहरूकहाँ तथा (आफ्ना) मिल्ने विश्वासीहरू कहाँ गई वर्षावास बस्न जाओ । म चाहिँ यहीं वेलुवग्राममा नै वर्षावास गर्दछु ।” “हवस्, भन्ते !” भनी ती भिक्षुहरूले भगवान्लाई प्रत्युत्तर दिई वैशाली वरिपरि मित्रहरूकहाँ, चिनेजानेकाहरू कहाँ तथा (आआफ्ना) मिल्ने विश्वासीहरूकहाँ गई वर्षावास बस्न गए । भगवान् चाहिँ त्यहीं वेलुवग्राममा नै वर्षावास बस्नुभयो ।

त्यसपछि भगवान् वर्षावास बस्नुभए पनि उहाँलाई कडा रोग उत्पन्न भयो । यसबाट उहाँलाई अति नै मरणान्तक वेदना भयो । त्यसलाई भगवान्ले स्मृतिसम्प्रजन्य राखी अधिवास (सहनु) गर्नुभयो । त्यसवेला भगवान्लाई यस्तो लाग्यो— ‘मेरो निमित्त मेरा उपस्थापक (सेवक) हरूलाई केही नभनीकन, भिक्षुसङ्घलाई अवलोकन नगरीकन परिनिर्वाण हुनु प्रतिरूप (उचित) छैन । किन म यो आवाधा (रोग) लाई हटाई जीवन संस्कारलाई दृढतापूर्वक धारण गर्दै विहार (साधना) नगरूँ ।’ त्यसपछि भगवान्ले त्यो आवाधा (रोग) लाई वीर्य (मनोबल) द्वारा हटाई जीवन संस्कारलाई दृढतापूर्वक धारण गर्दै विहार गरी बस्नुभयो । त्यसपछि भगवान्को सो रोग पनि शान्त भएर गयो ।

भगवान् सो रोगबाट उठ्नुभई, रोगबाट भर्खर मुक्त हुनुभई विहारको छायाँमा विच्छाद्याइराखेको आसनमा बस्नुभयो । त्यसपछि आयुष्मान् आनन्द जहाँ भगवान् हुनुहुन्थ्यो त्यहाँ आउनुभयो । भगवान्लाई अभिवादन गरी एक छेउ बस्नुभयो । एक छेउ बस्नुभई आयुष्मान् आनन्दले भगवान्लाई यस्तो विन्ती गरे— “भन्ते ! आज त मैले भगवान्लाई सन्धो भएको देखेँ । भन्ते ! मैले भगवान्लाई स्वस्थ भएको देखेँ । भन्ते ! मेरो शरीर नै शून्य (स्तब्ध) भएको थियो । मैले दिशा पनि चिन्न सकिँन । भगवान् विरामी भएदेखि मैले धर्म पनि विसेजस्तो लाग्यो । भन्ते ! भगवान्ले भिक्षुसङ्घलाई केही आज्ञा नभईकन परिनिर्वाण हुन भने मनमा लागेकोले मात्र केही भए पनि आश्वस्त भईबसेको थिएँ ।”

क्रमशः...

शील पारमिता

वंगु ल्याः पाखें कथहं

शील पारमिताया चारित्र-शीलय् मां-बौ प्रति जक कर्तव्य सन्निहित जुइमखु, अपितु गुरुजनादिया सेवा नं चारित्र शील्य् अन्तरगत जू । थ्व चारित्र-शील न्ह्याम्हसिनं नं पालन यायेमाः, थः स्वयं श्रेष्ठपित सम्मान यायेगु, गौरव तयेगु ल्वः कथं व माःकथं जुइमाः धयागु खँ भिक्खा परम्पर जातकं (४९६) बांलाक न्हयथं । देशय् सकलें सदाचारी जुयाः जिगुपाखें छुं द्वं दनिला धकाः भेष हिलाः थःगु दोष माःवंह जुजुयात छम्हसिनं सम्मानपूर्वक नयेगु बिल । जुजुं पुरोहित खनेवं वयात हे व नयेगु दान बिल । तर व पुरोहितं नं तपस्वी खनेवं वयात हे लःल्हात । अफ तपस्वीनं व हे भोजनं प्रत्येकबुद्धयात सम्मान यात ।

उपकारया प्रत्युपकार नं शील्य् अन्तरगत खः । 'महा अस्सरोहं' (जातक ३०२) थः राज्यं पलायित जुइमाःगु अवस्थाय् ग्वाहालि याःम्ह छम्ह प्रत्यन्त ग्रामवासीयात लिपा थःगु राज्य थःके दयेवं बागू राज्य हे बिल । गुण जातक (१५७) यागु सन्देश नं थुजागु हे खः । अफ थ्व हे उपकारया प्रत्युपकार आदर्शय् मद्दसाल जातकं (४६५) ज्वः हे मदुगु चरमसीमाय् थ्यंगु स्वजन-रक्षाया आदर्श प्रस्तुत याः । ब्रम्हदत्तया भद्दसाल सिमा पालाः छगः हे जक थांगु महल दयेके त्यंबलय् सिमां धाल, 'न्हापां कच्चा न्हा, लिपा च्वनिसें मा पा । अले दकसिबय् लिपा वनाः हा पा ।' थुगु खँय् आश्चर्य चाःम्ह जुजुयात भद्दसाल हानं धाल, 'थथे यायेवं जिगु किचलय् क्वय् क्वय् बुयावयाच्चंगु चिचीमांगु सिमा वा घाँय्मा अप्वः सीमखु ।'थ्वहे खँ काक जातकं (१४०) नं धाः ।

वथें हे रोगी सेवक जुइगु, सुभाषित वचनम्ह जुइगु, थःगु गुण प्रकाश याना मच्चनेगु, मेपिनिगु गुणय् इर्ष्या मयायेगु नं शीलया हे ज्या खः । मेगु खँ, शील शब्दया विषय मखु, बरू व कर्तव्य पालनया विषय खः । थ्व खँ थुइकाबीत कारण्डिय जातक (३५६) या कुतः सारै हे बांलाः जू ।

✍️ आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप

"हे ब्राह्मण, न्हापाया जन्मय् जि छ थें हे मन्त्र पाठ याइम्ह ब्राह्मण खः । जिं नं श्राद्ध याये धकाः छम्ह फैं स्याना । अले व फैं स्यानागु पापं प्यसः व ग्वीगुकः थःगु छ्यो त्वाःल्हाका वयेधुन । थौं जि न्यासःको छ्यो त्वाःल्हाके धुनी । जि पापं मुक्त जुइगु जुल, थ्व लुमनाः जि हर्षित जुया । हानं गथे जि दुःख सिया, अथे हे छं न्यासःको छ्यो त्वाःल्हाके मालीगु जुल धकाः मती वनाः नुगःमछिंसे च्वना वया जि ख्वया ।" थ्व उक्तिं श्राद्ध कर्मय् बलि बीगुया गुलि विरोध याः धयागु खँ स्पष्ट याः ।

न्ह्याम्हसितं 'शील का ना, शील ना' धकाः लँय् लँय् शील बियाजूम्हसित पर्वतया ल्वहँत कुरकाः समुद्र ल्हानाः पृथ्वी ब्याक्कं उत्थें यायेत स्वयेगु कुतः यानाच्चंम्ह मूर्खया तुलना यानातःगु दु । छायाधाःसा शीलया अर्थ नैतिक-गुण दयेकेत प्रार्थना वा अधिस्थान यायेगु जक मखु । गुगुं जातकीय आदर्श वा नगण्य कथं बोधिसत्त्व जीवनय् नं शीलया उपेक्षा जूसां (कणवेर जातक ३१८) बोधिसत्त्व जीवनं पंचशील पालन हे याइ । अफ शील धयागु बोधिसत्त्व अथे हे रक्षा याइ, गथे किकि धयाम्हं थःगु खँय् आरक्षा याइ, चाम्वःसां थःगु न्हिपंया आरक्षा याइ, मामं थः याकः काय्या आरक्षा याइ, छगः जक मिखाम्ह मनुखं थःगु दनिगु मिखा आरक्षा याइ । मैत्री व करुणा दयेकेत प्राणघातं अलग जुइ । अले थःपाखें मेपितं अभय प्राप्त जुयाच्चनी । बोधिसत्त्वयाके म्हागस्य हे नं तं दइमखु, वया नुगः न्ह्याबलें मैत्री जायाच्चनी । परोपकारया बिचाः जुयाः पर वस्तुयात सर्पं भालपी, अदत्तादानं अलग जुयाच्चनी । गृहस्थी च्वंसां

बोधिसत्त्व परदारयात तःकेहें वा मां भालपी । मेपिन्त न्ह्याबलें थःपाखें सशक्त जुइ म्वायेकाबी । अफ अशुभ भावनाय् वंम्ह प्रव्रजित बोधिसत्त्व मैथुन धर्म हे अलग जुइ । थुकिं यानाः मेपिनि मयेका च्वने माली मखु । बोधिसत्त्व खःगु व माःगु लिसें ख्यले दुगु खँ नाइक ल्हाइम्ह जुइ । उकिं मेपिन्त नुगलय् थः प्रति अविश्वास तयेके म्वायेकी । शील गुण-धर्म आरक्षाया आदर्शय् धाइ-

धनं चजे यो पन अंगहेतु,
अंगं चजे जीवितं रक्खमानो,
अंगं धनं जीवनं चापि सब्बं,
सच्चे नरो धम्म मनुस्सरन्तो ।

अर्थात् अङ्ग प्रत्यङ्गया हितय् धन धयागु त्याग याइ, जीवन जक ल्यनीगु जूसा मालावन धाःसा शरीरया अङ्ग नं

परित्याग याइ, तर धन, अङ्ग व जीवन ब्याक्कं धात्थेम्ह मनुखं धर्मया नितिं शील-धर्मया पालनय् परित्याग याइ ।

थथे शील पालन याःगुलिं यक्वं फल प्राप्त जुइ । हानं शीलया प्रतिफल थनया थनसं जुइ । बोधिसत्त्वपिन्त प्राण घातया विरक्तिं हे तप्यंगु शरीर सहित महापुरुष लक्षण, असत्य वचनं विरक्तिं जुया हे उष्णलोम, श्वेत सुदन्त व सिंह थें जाःगु शुर वीरत्व प्राप्त जुल । संक्षिप्तं धाःसा चारित्र शील व वारित्र शील निगुलिं शासनया हा खः । बोधिसत्त्वपित थुपि हे शील-धर्म दिव्यचक्षु, दिव्यश्रोत व आश्रव क्षय ज्ञान प्राप्त यायेत हेतु नं जुइ ।

न्ह्याइपुकेत वा बल्लाः क्यनेत अथवा तमय् व मोहय् हिंसादि यानाः शील मस्यंकूगु व भव भोग, यश सम्मान आदि प्राप्त यायेत अफ् कय् कलाः न्ह्याय्या कारणय् तक नं शील मस्यंकीगु शील पारमिता जुइ । थःगु शरीरया अङ्ग प्रत्यंग आरक्षाया नितिं नं शील मस्यंकीगु हे शील उप-पारमिता जुइ । अले जीवन वनीगु जुतले हे नं मस्यंकूसे पालन याइगु शील हे शील परमत्थ पारमिता खः ।

'बुद्धत्व' स्वयं सत्त्वया पाखें पारमिता गुण-धर्म पालन यायां प्राप्त जुइगु खः । सुयागु उपासनां व सुयागु कृपां प्राप्त जुइगु मखु । उकिं हे बुद्धत्व 'ईश्वरया दूत' 'ईश्वरया पुत्र' व 'स्वयं ईश्वरया अवतार' भाव प्राप्ति धाइ थें मखु । हानं उकिं हे वसपोलया धर्मय् सदाचारया मू धात्थेगु कथं दत । अले ला अन खाद्य-शुद्धि, जल-शुद्धि व अग्नि-शुद्धि आदि बाह्य-शुद्धि धयागुयात गुगुं कथं नं थाय् मन्त ।

पञ्चशील पालन बौद्ध दृष्टिकोणय् न्यूनतम कथं मनूया नितिं नैतिक कर्तव्य खः । छखें पाप यानाः बलियुक्त यज्ञं लिपा पाप मुक्ति भालपाः च्वंगु वर्ग, मेखें यज्ञया दक्षिणां लाभ कयाच्वंगु वर्ग, अफ् उकिंसं धर्मया आधार कयाः थःगु पक्ष क्वातुकाच्वनं नं दया, प्रेम व करुणा धयागु म्वाःगु ईयात बुद्धया 'अहिंसा' छगू चुनौति खः । व थें गरीबीया कारण थुइकेगु मस्वःसे छिंथें छिंथें खुयाः खुयाः विवशतां जाःगु जीवन हनाच्वपित बुद्ध 'अदिन्नादान' या उपदेश बियाबिज्यात । अतृप्त-स्वभावगु भोगया नितिं सलंसः द्वलंद्मः तर्क मिसा बिवाह याइगु, अफ् अनैतिक आचरणं धर्मय् बाधा मखंसं दुनाच्वंगु वर्ग व अनैतिक भोग विलाशया शिकार जुइकाच्वनेमाःगु वर्गया दथुइ दयाच्वंगु कलह अशान्ति मदयेका छ्वयेत 'कामेसुमिच्छाचारं' विरत जुइगु शिक्षा बियाबिज्यात । ज्ञान, चेतन व विवेकयात अःपुक हे याउँकाबीगु निरर्थक यानाबीगुली असत्य-भाषणं तःधंगु भूमिका कयाच्वंगु पनेत बुद्ध 'मूसावाद' विरत जुइत उजं जुयाबिज्यात । अले अज्ञानय् पुण्यार्थीपि

मस्त यानातयाथें थःपि धर्मया नामय् सुरा (अय्लाः), यज्ञ-मंस, अफ् गुलिं ला सुन्दरी समेतं नं मस्त जुयाच्वंगु हानं थथे जुयाच्वनाः नं मचाःगु धर्माधिकारीतय् मिखां खंकाबीत बुद्धं अय्लाः थ्व आदि कायेयोगु वस्तु सेवनं अलग च्वनेगु शिक्षा बियाबिज्यात ।

उकिं शीलया महत्ता क्यनेया नितिं लिसें बोधिसत्त्वं शील-पालन नितिं गुलि गथे प्रयत्न याइ धयागु थुइकेत न्हापां शील स्यंकेवं याये मालीगु भोगया छुं विवेचना जातकीय अभिव्यक्ति कथं यायेगु ल्वः ताया ।

मतकभक्त जातकं (१८) सुं सीम्हसिया नामय् श्राद्ध यायेत प्राणी हत्या निरर्थक धकाः कनेगु कुतः याः । स्वंगू वेद सःम्ह, लोक-प्रसिद्धम्ह आचार्य ब्राह्मण थः शिष्ययात धाल, 'खुसी यंकाः फैंचित मोल्हुकि, स्वांमाः क्वखायेकि, न्यापचिया सिन्हः चिं तया खुसि सिथय् तयाति ।' शिष्यम्हं अथे हे यात । तर फैं थथे याःबलय् छको न्हिल, छको खल । हानं ब्राह्मण शिष्यपिसं थ्वया कारण न्यंबलय् आचार्य ब्राह्मणया न्ह्योने हे जक धाये धकाः धाल । अले आचार्य ब्राह्मण वये धुंकाः वं धाल, "हे ब्राह्मण, न्हापाया जन्मय् जि छ थें हे मन्त्र पाठ याइम्ह ब्राह्मण खः । जिं नं श्राद्ध याये धकाः छम्ह फैं स्याना । अले व फैं स्यानागु पापं प्यसः व ग्वीगुकः थःगु छ्यौं त्वाःल्हाका वयेधुन । थौं जिं न्यासःको छ्यौं त्वाल्हाके धुनी । जि पापं मुक्त जुइगु जुल, थ्व लुमनाः जि हर्षित जुया । हानं गथे जिं दुःख सिया, अथे हे छं न्यासःको छ्यौं त्वाःल्हाके मालीगु जुल धकाः मती वनाः नुगःमछिंसे च्वना वया जि ख्या ।" थ्व उक्तिं श्राद्ध कर्मय् बलि बीगुया गुलि विरोध याः धयागु खँ स्पष्ट याः । हिंसायात साधन यानाः थःगु स्वार्थ सिद्ध याइपि ब्राह्मण पुरोहिततय्गु ज्या-खँ व उकी पत्याः यानाः हिंसा याइपि, अफ् मनुष्य जुयाः मनुष्य समेतं बलि बीपि, यज्ञय् अर्पित याइपि जजमानतय्गु वर्णन ब्वनेबलय् थौं नं मानव-हृदयय् ग्लानि व क्षोभ अनुभव जू (खण्डहाल जातक-५४२) । थःगु 'कोकनद' प्रासाद भव्य कथं दयेके सिधयेवं उदयन-पुत्र बोधिराजकुमारं मेपिन्त नं अजागु हे प्रासाद कलाकारतय्सं दयेकाबी धकाः ग्यानाः काष्ठ कलाकारया मिखा ल्हवयाकाल । तर थ्वया बारे वेदज्ञतय्सं छुं हे टिप्पणी मयाः । भिक्षुपिनि सभाय् थ्व खँ जुल । धयाच्वन, 'आयुष्मानपि, बोधिराजकुमारं अथिंजाःपि कःमितय् मिखा ल्हवयाकाल । ओह व गुलि कठोरम्ह ! गुलि जक ल्हवँ नुगःम्ह !! गुलि जक दुस्साहसिकम्ह धाये !' बुद्धं थ्व हे प्रसंगय् थःगु स्वार्थया चुपि जयेकाः मेपित नं स्वार्थया चुपि जयेके बीगु खँय् 'बलि' या

कथहं

नेवाः वज्रयानया चुनौति

नेवाः वज्रयानया विशेषता धइगु नेवाः समाजया जापात भेदभावयात नं माने यानाः वज्रयान दर्शनयात अभ्यासय हिलातःगु सामाजिक संस्थात खः । वज्रयानया दकलय् तःधंगु कार्य धइगु बरे छुइगु, आचालं लुइगु, न्यागः स्वनाः पुज्यायेगु, अले बहाःबहिली चीभाःद्यः, क्वाःपाःद्यः व आगंद्यःया अनुष्ठान दयेकेगु खः । चीभाःद्यः दक्व जातजाति पुज्याये जिउसां क्वाःपाःद्यः बरे छुइधुंक्पिसं जक यायेदु । वज्रयानया मूलम्ह द्यः धइम्ह आगंद्यः खः । देखा धइगु शाक्य व वज्राचार्यतयत् जक प्राप्त जुइसा आचालं लुइगु धइगु वज्राचार्यतयत् जक प्राप्त जुइगु व आगंद्यःया दर्शन पुजा याये दइगु जूसा बोधिचित्त प्राप्त यायेत ला शाक्य वज्राचार्य कुलय् जक जन्म काये माल । मेगु जातजातियात वज्रयानया उच्चतम ज्ञान व अभ्यास सुलभ मजू । उकिं बोधिचित्त धइगु नं जात दुसा जक प्राप्त जुइ । नेवाः वज्रयानया साहित्य व ग्रन्थ शाक्य वज्राचार्यतयत् जक उपयोगी जुल । बेजातपाखें जन्मे जूम्ह शाक्य वज्राचार्यतयत् कायपित तर्क थ्व ज्ञान प्राप्त जुइ मखु ।

नेवाः वज्रयानया अनुष्ठान धइगु बहाबही हे खः । उकिं बहाबही धइगु नं शाक्य व वज्राचार्यतयत् निजी सम्पत्ति थें जुयाच्चंगु दु । खय्त ला न्ह्याम्हेस्या नं दर्शन यायेगु पुजा याये दइगु नेवाः वज्रयानया द्यःपि नं आपाल दु गथे कि स्वयम्भू, हारिति, वज्रयोगिनी, बिजेश्वरी, जन्माद्यः, बुंगद्यः आदि । खय्त ला शाक्य वज्राचार्य बाहेकया मेमेगु जात समुदायिपिसं पत्रज्या व आचार्याभिषेक माल धकाः माग याःगु मदु । ज्यापुत, सायमित व उरायतसें त्वहंया चीभाः बुसाधं याना वयाच्चंगु दु । तर उमित क्वाःपाःद्यः, बहाबही दयेकाः संघ खडा यायेगु चासो मदु । खय्त ला

डा. केशवमान शाक्य

“- बोधिचित्त प्राप्त यायेत ला शाक्य वज्राचार्य कुलय् जक जन्म काये माल । मेगु जातजातियात वज्रयानया उच्चतम ज्ञान व अभ्यास सुलभ मजू । उकिं बोधिचित्त धइगु नं जात दुसा जक प्राप्त जुइ । नेवाः वज्रयानया साहित्य व ग्रन्थ शाक्य वज्राचार्यतयत् जक उपयोगी जुल । बेजातपाखें जन्मे जूम्ह शाक्य वज्राचार्यतयत् कायपित तर्क थ्व ज्ञान प्राप्त जुइ मखु ।”
“-जयस्थीति मल्लं नेवाः तयत् जात बीधुंकाः शाक्य व वज्राचार्य हे जक नेवाः वज्रयानया अधिकारी जूग ... ।”

बहाबहीया इतिहास न्यनेबलय् गनं लिच्छवि जुजुपि हे प्ररजित जुयाः वज्राचार्य जूपि, गन मल्ल जुजुया जःपि शाक्य जूपि, गनं, नौत बरे छुनाः शाक्य जूपि, गनं प्रधानतसें विहार स्थापना यानाः देखा कयाः विहार संचालन यानाच्चंपि, गनं ज्यापुत बरे छुनाः शाक्य जूपि आदि तथ्यत लुयावःगु दु । तर जयस्थीति मल्लं नेवाः तयत् जात बीधुंकाः शाक्य व वज्राचार्य हे जक नेवाः वज्रयानया अधिकारी जूगु व मेमेगु जातयापिसं वज्राचार्य गुरुजु तयेमाःगु व शाक्यतयत्सं विहार संचालनया ज्याय् जिम्मेवारी कायेमाःगु परम्परा न्ह्याःगु खनेदु ।

धर्मोदय सभा नेपाःया बौद्धतयगु राष्ट्रिय संगठन खः । धर्मोदय सभाया छगू उद्देश्य वज्रयानया नं विकास यायेगु खः । उकिं प्यदँय् छकः निदँया लागी अध्यक्षाया जिम्मेवारी नं वज्राचार्य गुरुजुपित पाः वइ । वज्रयानया विकास धइगु छु व गथे यानाः जुइ फइ ले ?

थ्व न्ह्यसःया लिसः धर्मोदय सभां ध्वाथुइक क्वःछिउगु मुदुनिसा वज्राचार्यतयगु थीथी संघसंस्था नं चित्त बुभे जुइक कने फुगु मदुनि । बि. सं. २०५८ या जनगणनाकथं २५ लाख नेपाःमिं थःगु धर्म बौद्ध च्चकूगु दु । उगु जनसंख्यामध्ये गुलि लामा बुद्धधर्मावलम्बी, गुलि थेरवादी व गुलि नेवाः वज्रयानी धकाः क्यला स्वयेबलय् नेवाः वज्रयानीतयगु ल्याः छगू लाख नाघे जुइमखु । जिगु अन्दाजकथं १६ लाख लामाधर्मी व ८ लाख थेरवादी दु । नेवाःतयगु जनसंख्या १२ लाख चाःचू दु । १५ प्रतिशत नेवाःतसें जक थःत बौद्ध च्चकूगु दु । अथे धइगु बौद्ध नेवाः तयेगु जनसंख्या २ लाख नाघे मजू । १ लाख शाक्य वज्राचार्यत दुसा मेगु १ लाख दुने उराय् ज्यापु, सायमि आदि लाः, २ लाख बौद्ध नेवात मध्ये १ लाख नेवाः

वज्रयानी खःसा १ लाख थेरवादी प्रभावित दइ । अथे धइगु नेवाः वज्रयानया विकासया चिउताः तयेगु धइगु १ लाख जनसंख्याया चिउताः जक खः । थ्व संख्या जन्मजात अथे धइगु शाक्य वज्राचार्यतयगु जक अधिकारया विषय जुगु कारण नेवाः वज्रयानीतय संख्या पाः जुइ भाय्प्वः तने फइ मखु ।

नेवा वज्रयानया मूल चुनौति धइगु थुमिगु ल्याः गथे यानाः पा मजुइकेगु व गथे यानाः तनेगु खः । अले दुगु संख्यायाके नेवाः वज्रयान माने यायेगुली गुणस्तर गथे यानाः थकायेगु ? नेवाः वज्रयानीतयगु संख्या बारे चिउताः कायेबलय् शाक्य व वज्राचार्यतय दथुया भेदभाव नं लुमंकेमानि । नेवाः वज्रयानया पूर्वप्राधिकार दुपि धइपि आचार्याभिषेक प्राप्त यायेगु अधिकार दुपि वज्राचार्यत जक खः । वज्राचार्यतयगु संख्या नं १० हजार नाघे जुइ मखु । थ्व १० हजारय नं गुरुजु पुरोहितया ज्या याइपि ३०० म्हति दयेफु । ३०० म्ह वज्राचार्य गुरुजुपिमध्ये नं अध्ययन व विधि परिपूर्णपि ५० म्ह दु जुइ ।

धर्मोदय नेपाः या बौद्धतयगु राष्ट्रिय संगठन खः । नेवाः वज्रयानया विकासय धर्मोदयया भूमिका छु जुइमाः ? विगत ३० दँया दुने (लोकदर्शन दुहां वयेधुंका) धर्मोदयं याःगु उपलब्धि छकः उला स्वये । धर्मोदय नेपाःया बौद्धतयगु राष्ट्रिय संगठन कथं स्थापित जुयाः नियमितरूपं राष्ट्रिय सम्मेलनत न्ह्यानाच्चन । उगु राष्ट्रिय सम्मेलनय प्रधानमन्त्री हे प्रमुख अतिथि यायेगु परम्परां राष्ट्रिय स्तरया प्रतिष्ठित संगठन कथं थहाँ वल । २०४७ सालया संविधान च्वयेगु इलय् धर्मनिरपेक्षता अभियानया नेतृत्व बियाः धार्मिक अधिकारया आन्दोलनय अग्रणिस्थान काये फत । लुम्बिनीया विकासय नेपाःया बौद्धतयपाखें दकलय् महत्वपूर्ण सरोकार दुगु संस्थाकथं न्ह्याः वये फत । विश्व बौद्ध भातृत्व संघय सम्मानित स्थान काये फत । धर्मोदय सभा बौद्धतयत अधिकारया लागी संघर्ष याइगु नागरिक निकायकथं विकास जुइगु हे श्रेयस्कर जुइ । थेरवाद विकासया लागी थेरवादीत नं अलग्ग हे संगठन दयेकाः न्ह्यायेमाः । अथे हे नेवाः वज्रयानीत नं अलग्ग हे संगठन दयेकाः न्ह्यायेगु बेश जुइ । लामातयगु नं अलग्ग हे संगठन विकास यायेमाः । अले स्वंगू नं निकायया नेतृत्वत धर्मोदय सभाय दुहां वयाः बुद्धधर्मया साभा मुदाय ऐक्यबद्धता व कार्यक्रमय सरिक जुइगु बांलाइ ।

नेवाः वज्रयान विकास यायेगु खँय जिगु छुं सुभावा थन च्वये । नेवाः वज्रयानीतय संख्या अप्पयेकेगु लागी बहाबहिली शाक्य वज्राचार्यतय अन्तरजातीय इहिपा यानाः दुपं कायमस्तयत भेदभाव मयासे बरे छुइगु व आचालं लुइगु, न्हिकं बीगु व देखा कायेकेगु यायेमाः पुलांगु बहाबहिली थ्व सम्भव मदुसा लुम्बिनीइ छगू न्हूगु बहाः स्थापना यानाः अन जातया भेदभाव मतसे इच्छा याःपि सकेसितं बरे छुइगु अचालं लुइगु, आगमय तान्त्रिक पुजाय समान अधिकार बीगुकथं न्हूगु संघ नीस्वनेगु । उपिसक्षम जुयावःलिसे पुलांगु बहाबहिली नं उमि न्ह्याययमस्त कालबिल जुया वँव २०/३० दँ लिपा नेवाः वज्रयानया संख्या बढे जुयावइ । अले नेवाः वज्रयानी जूपित उमिगु इच्छा व क्षमताकथं गुणस्तर नं बढे याये फइ । लुम्बिनी विश्व विद्यालय महायान/वज्रयान निकाय तयेत्यगु दु । उगु निकायय नेवाः वज्रयानय स्नातक व विद्यावारिधि याइपित नं नेवाः वज्रयानया संघय उच्चस्थान बीमाः । नेवाः वज्रयानय स्नातक व विद्यावारिधि याइपि शाक्य व वज्राचार्य जात इतरयापि नं जुइफु । वज्राचार्य धइगु जात मखु, पद व जिम्मेवारीकथं विकास यायेमाः । अज्याःमह वज्राचार्य न्ह्यागु जातयामह नं जुइ फइगु नीति दयेकेमाः । अले तिनि नेवाः वज्रयान थहांवइ । सुभाय !

पाप कर्म (अकुशल कर्म) कहिल्यै नगर्नु
पुण्य (कुशल कर्म) गर्दै जानु ।
आफ्नो चित्तलाई (मन) शुद्ध गर्नु
यही नै बुद्धको उपदेश हो ।

बिश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२, ४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल ।
फोन नं.: ०१-२२९२२३०, ९७२९४०२९०५/३२०५४४
E-mail: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि
गाडिका पार्ट्सहरुको लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

ल्या: १८६ जातक अनुवाद

वालाहस्स जातक

“ये न क्कह - ती ओवादं” थुगु खँ शास्तां जेतवने विहार यानाच्चंगु ताकय् छम्ह आकुलव्याकुल चित्त जुयाच्चम्ह भिक्षुया बारे देशना जुयाबिज्यात ।

क. वर्तमान कथा:

शास्तां उम्ह भिक्षुयात न्यना बिज्यात- “छु छ धात्थे व्याकुल जुयाच्चनाला ?” “धात्थे हे” धासैलि हानं न्यनाबिज्यात- “गुकथं व्याकुल (उत्कण्ठित) जुयाच्चना ?” लिसः वल- “छम्ह तिसावसतं तियातःम्ह

मिसा खनेवं कामुकताया भाव उत्पन्न जुउवंगुया कारणं ।” शास्तां धयाबिज्यात- “भिक्षु ! मिस्तसे थःगु रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श व (लसपस, ख्यालि, आसक्ति) हासविलासं मिजंतयत् आसक्त यानाः जब वयात थःगु वशय् दत धयागु पक्का जुइ अले वयागु शील व धन नष्ट यानाबिइ । उकिं थुमित यक्षणीत धयातल । न्हापा नं यक्षणीतसे मिसातयगु हावभावं छम्ह बनिजालयाथाय् वनाः व्यापारीतयत् आकृष्ट यानाः थःके बसय् तयाः हानं मेपि मनूतयत् खनाः न्हापायापि सकसितं स्यानाबिल । अले निखेरं हि बाः न्ह्याकाः अमित मुरुमुरुं न्हययाः नया (बिल) छ्वत ।” थुलि खं धयाः शास्तां पूर्वजन्मया बाखं कनाबिज्यात ।

ख. अतीत कथा:

न्हापा न्हापा ताम्रपर्णी सिरीसवत्थु नांया यक्षया नगर दु । अन यक्षणीत च्वंक्वनीगु । गुम्ह व्यापारीया नांवा कुचादली, तज्याइ, उपि वयेवं अपि थःत छायाः नसात्वंसा ज्वनाः दासितसे घेरय् याकाः वा मचा बुयाः व्यापारीतयथाय् न्हयःने वनी कि उमित थ्व खँ वाःचायेके बिइकथं कि - उपि मनूतय् नगरय् थ्यन । न्हयाथासं बुँज्या, सा आदि लहिनातःगु थाय्, मनूत, सा, खिचा आदिं क्यनाच्चनी । व्यापारीतयथाय् वनाः धयाच्चनी- “थ्व यागु भपादिसं, भोजन यानादिसं ।” व्यापारीतसे मसिसं अमिसं ब्यूगु भोजन नयाबिइ ।

उमि नयेत्वने यानाः आराम याइगु इलय् वनाः उपिलिसे कुशल वार्ता यासे न्यनी- “छि गनयाम्ह थें ? गनं भायादिया ? गनं भायेगु ? थन छुकिया कारणय् भायादिया ?” अले उमिसं धाइ- “नांवा तज्यानाः थन वया ।” उमिसं अले थथे धायेगु याइ- “आर्यपि ! जिमि स्वामिपि नं नांवाय् च्वनाःवंगु स्वदँ दयेधुकल । अपि सिनावन जुइ, छिकपि नं

अनु. अष्टमुनि गुभाजु

व्यापारी हे खः । जिपि छिकपिनि चरणसेविकात जुयाः च्वने ।”

थुकथं व्यापारीतयत् मिस्तसे थःगु हावभावं आसक्त यानाः यक्ष नगरय् यनी । यदि न्हापा हे ज्वनातयापि मनूत (आः स्वानाच्चंपि) दःसा उमित जादूया सिखलं चिनाः इयालखानाय् कुनातइ । जव उमिसं थःपिनि छँय् थःज्याःपि मनूत- गुम्हसिया नांवा तज्यात, ध्वमदूसा उखे कल्याणी (नदी), व थुखेर नागद्वीप- थुपि निगुलिंया दथुइ समुद्री सिथयसाथय् चाःचाःहुलाच्चनी । थ्वहे उमिगु स्वभाव

जुयाच्चन ।

छन्हु न्यासःम्ह थुज्वःपि व्यापारीत, गुम्हयसिया नांवात तज्यात, उमिगु नगरय् दित । उपि उमिथाय् वन । अले उमित त्वःवंकाः यक्षनगरय् हयाः न्हापा गुमित ज्वनातयागु खः, उमित जादूया सिखलं चिनाः कारागृहय् तयाबिल । थाकुलि नकिंम्ह यक्षिणीनं थाकुलिम्ह व्यापारीयात व मेपिसं मेपि व्यापारीतयत् थुकथं थः थः भात दयेकाकाल ।

उम्ह नकिंम्ह यक्षिणीनं चान्हय् गुगु इलय् व्यापारी द्यनाच्चनी उगु इलय् दनावनाः कारागृहय् वनाः कुनातयाम्ह मनूयात स्यानाः वया ला नयाः वइ । मेपिनि नं अथे हे यानाः वइगु जुयाच्चन । गुबलय् नकिंम्ह यक्षिणीया मनूया ला नयाः वइगु खः वया शरीर ख्वाउँसे च्वनीगु जुयाच्चन । नायःम्ह व्यापारी थिइवं ख्वाउँसे च्वंगु चायेवं थ्व यक्षिणी खः धयागु वाःचायेकल । ल्यं दुपि मेपि न्यासः नं यक्षिणीत हे जुइमाः धयागु मतिइ वयेकाः थःपि बिस्सुं वनेमाल’ धयागु बिचाः यात ।

उगु दिनय् सुथन्हापां हे दनावनाः ख्वाः स्पूवन । वं मेपि नं सकसितं “थुपि मनूत मखु, यक्षिणीत खः । मेगु नांवा तज्यानाः व्यापारीत थन वयेवं उमित थः भाःत दयेकाः भीत थुमिसं नइ, भी थनं बिस्सुं वने नु ।” धकाः सूचं बिल ।

उपि मध्यय् निसःत्यां धाल- “जिम्सं थुमित त्वःते फइमखु, छिपि हूँ, जिपि बिस्सुं वनेमखु ।”

बंजाःनायलं थःगु खं न्यपि निसःत्या व्यापारीतयत् ब्वनाः, उपि खनाः ग्यानाः बिस्सुं वन ।

उबेलय् बोधिसत्त्व बादल नांयाम्ह सल जुयाः जन्म जुयाच्चंगु खः । वया रङ्ग त्वइसे च्वं । छयं कोया थेंज्याःगु । सँ कुश (मुंज) थें ज्याःगु । ऋद्धिमान । आक्सं ब्वयाजुइम्ह ।

व हिमालयं ब्यावयाः ताम्रपर्णी द्वीपय वनाः अनया पुखूसिथय्
थम्हं पिनागु वा नयाः लिहां वइगु । थुकथं वनीबलय् वं
दयापूर्वकं स्वक्वःतक मनु भाषं "सुं मनु जनपदय् वनीपि दुला
? जनपदय् वनीपि दुला ?" धकाः न्वंवाइगु जुयाच्चन ।

बंजाः नायलं थ्व सः ताल । लिक्क वनाः निपा
ल्हाःत ज्वजलपाः धाल- "स्वामी ! जिपि जनपद वने ।"

"अयसां जिगु म्हय् च्वै (गाः)" ।

गुलिं गल, गुलिंस्यां न्हिपं ज्वन, गुलिं ल्हाः ज्वजलपाः
दनाच्चन । बोधिसत्त्वं थःगु प्रतापं सकलं निसःत्या व्यापारीतयत्,
गुपि ल्हाः विन्ति यानाः दनाच्चन उलिसित ब्वनाः यन । उमित
थःथःपिनिगु थासय् तयाः थः नं थःगु निवासस्थानयसं तुं
वन । उपि यक्षिणीतसें नं मेपि व्यापारीत थ्यंकः वयेवं लिहांमवःपि
निसःत्या व्यापारीतयत् स्यानाः नयाछ्वत ।

शास्तां भिक्षुपिन्त सम्बोधन यासे आज्ञा जुयाबिज्यात-
"भिक्षुपि ! गथे उपि यक्षिणीतयगु बशय् लाःपि व्यापारीत विनाश
जुयावन । बादल अश्वराजया खँ न्यपि सकलं थःथःगु छँय्
थ्यंकः वन । अथे हे बुद्धया उपदेशकथं मजूपि भिक्षु-भिक्षुणीपि
व उपासक-उपासिकापित नं प्यंगुलिं नरक अले न्यागू प्रकारया
वन्धन, दण्ड आदिं तच्चःगु दुःख प्राप्त जुइ । उपदेश न्यपि
स्वंगू कुलसम्पत्ति, खुगू कामस्वर्ग व नीगू ब्रह्मलोक प्राप्त
जुयाः अमृत महानिर्वाणयात साक्षात्कार यासे सुखया अनुभव
याइ ।" अभिसम्बुद्ध जुसेलि थुगु गाथा धयाबिज्यात-

येच काहन्ति ओवादं नरा बुद्धेन देसितं,

न्यसनं ते गमिस्सन्ति रक्खसीहीव वाणिजा ॥१॥

ये च काहन्ति ओवादं नरा बुद्धेन देसितं,

सोत्थिं पारंगमिस्सन्ति वालाहेनेव वाणिजा ॥२॥

(बुद्धया उपदेश अनुसारं गुम्हस्यां आचरण याइमखु
वं उकथं हे दुःखसिइ गथे राक्षसीतयपाखें व्यापारी । गुम्ह
बुद्धया उपदेशकथं जुइ उपि उकथं हे सकुशल पार तरयजुइ
गथे (अश्व) बादलया ग्वाहालिं व्यापारी ।)

- ० -

ये न काहन्ति=गुम्हस्यां याइमखु । न्यसनं ते गमिस्सन्ति
= उम्हस्यां महान दुःखभोग यायेमाली । रक्खसीहीव वाणिजा
= राक्षसीतसें ल्वःवनापुकूपि व्यापारीतय् थं । सोत्थिं पारंगमिस्सन्ति
= विघ्न मदयेक निर्वाण प्राप्त याइ । वालाहेनेव वाणिजा =
बादल सलं "वा" धायेसाथं वयागु खँ न्यपि व्यापारीतय् कथं ।
गथे उपि समुद्रपारी वनाः थःथःगु थासय् थ्यंकः वन । उकथं-
बुद्धया उपदेश मानय् याइपि संसारं पार जुयाः निर्वाण प्राप्त
जुइ । अमृत महानिर्वाणं धर्मदेशना क्वचायेकाबिज्यात ।

- ० -

शास्तां थुगु धर्मदेशनायात हयाः (आर्थ-) सत्ययात
प्रकाशित यासे जातकलिसे स्वानाबिज्यात । सत्यया प्रकाशन
क्वचायेवं आशक्तचित्त जुयाच्चंम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य प्रतिष्ठित
जुल । मेपि नं गुलिखेयात स्रोतापत्ति, सकृदागामी, अनागामी
व अर्हत् फल प्राप्त जुल ।

उबेलय् बादल अश्वराजया खँ न्यपि निसःत्या व्यापारी
बुद्धपरिषद् खः । बादल अश्वराज जि थःहे खः ।

ऋमिक वचत गर्ने बानी बसालौ
बोट नमासी मिठो फल खाऔं

रजिष्टर्ड नं. १००/०६२-६३

इन्द्रेणी वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

गुरुजुधारा, काठमाण्डौ
फोन नं. ४३९५३४४, फ्याक्स: ४३९०४५८
इमेल: indrenico_operative@yahoo.com

इन्द्रेणी सहकारीको रेमिट सेवा

संसारको जुनसुकै ठाउँबाट पठाएको रकम
सप्ततारा इन्टरनेशनल प्रा.लि.
मार्फत
इन्द्रेणी सहकारी गुरुजुधारामा तुरुन्तै पाइन्छ ।
सम्पर्क फोन नं. ४३९५३४४, फ्याक्स: ४३९०४५८

भिक्षुको सन्देश

✍ नारान बहादुर गुरुङ्ग

चिवर धारी ब्रह्मचारी,
हाम्रा पुजनीय भन्ते-गुरुमां हुन् ।
भित्ती हृदयदेखि नै श्रद्धा गर्छौं,
सम्झी लिनु त सिद्धै हुन् ।

मानवताका नमूना हुन्,
बुद्धपछिका सिद्ध हुन् ।
शान्तिका लागि तपस्या गर्ने,
कलिकालका देव हुन् ।

यस्ता जिम्मेवारी बोकेका,
सही मार्गको चित्र कोर्ने ।
एक्काईसौं सदीका बुद्ध हुन्,
मानवमात्रले मान्नुपर्ने ।

घर-घर भिक्षु सत्य बोल्ने,
अहिंसाको पाठ गर्ने ।
न्यभिचार र दुराचारलाई,
दिलैदेखि घृणा गर्ने ।

शान्तिका प्रतिमूर्ति भन्ते-गुरुमां हुन्,
भनीकन घोषणा किन नगर्ने ।
भन्ते-गुरुमां देवतुल्य छन्,
मानीकन भक्ती गरौं ।

अशान्त संसारलाई शान्त पार्न,
आजैदेखि लागि परौं ।
बुद्धले देखाएको बाटोमा,
अहिले आजै हिँड्ने गरौं ।

मन

✍ अनागारिका माधवी

हे मन छ चक्र चाःहिलीम्ह ।
ल्हाःतुति म्वायक चाःहिलीम्ह ॥
गबले पापय गबले धर्मय ।
चाःहिला ज्वीम्ह छ हे खः ॥
छक्वः धर्मय मन लाःसा ।
आपाः पापय मन वनिम्ह ॥
शरीरया ड्राइबर खः वीरम्ह ।
धाः धाः थाय् थ्यंका विइफुम्ह ॥
पासा म्वायक याकःचा उखे थुखे ।
चाः चाः हिलीम्ह खः स्वतन्त्रं नं ॥
मिनेत मिनेतं पंखाथे ।
चाः चाः हिलीम्ह छ हे खः ॥
स्वर्ग व नर्कय छवये फुम्ह ।
वीर वानम्ह छ हे खः ॥

सन्तोषहीन जुया

✍ राज शाक्य “जरा दुःखी”, ल.पु.

गुलि गुलि स्वये धुन जि
गुलि गुलि न्हिले धुन जि
अविवेकं दास जुया तृष्णाया
अनित्यतां म्ह धुसि लुइ धुका नं ।
गुलि गुलि वसन्त त्वने धुन जिं
गुलि गुलि शिशिर नये धुन जिं
अथे नं प्वाः मजाः लोभ-तृष्णाया
त्वपू वये धुकल मृत्यु सुपाचं
ल्हाये मफू श्वास जिं सन्तोषया ।
घनन घनन ईच्छा या वृष्टिं
सनन सनन तृष्णाया वृद्धि
कुशलाकुशल ज्ञान मदया
जीवन छवल रास-रङ्ग ज्वालाय्
अङ्गिकार याये मफया सन्तोषया ।
यक्को यक्को न्यने धुन धर्म खँ जिं
यक्को यक्को फ्यये धुन धर्म सफू जिं
अथे नं स्याये मफु अग्नि तृष्णाया
दुर्लभ मनुष्य जुनि सारहीन जुल
प्रवाह याये मफयाः धार सन्तोषया ।

Slogan of Peace

People create slogans according to their wish. They write, speak and shout slogan. In some place a slogan may be an appeal but in other place it may be a demand. It may be normal and simple whereas it may also be the ambition of fulfilling the utmost desire. Furthermore, the slogan may be for the open protest. Nowadays, the slogan of peace is being raised here. Now, everyone is saying- 'we need peace'. Anything that is a need unless it is nature provided cannot be gained naturally. In order to get the essential things for the operation of our life, we've to work and devote. According to our devotion, we'll get our necessities. People proceed in the related work for fulfilling their every wish. This is natural for human being.

Even though people will always be attempting for peace, they forget about the wish for peace. A hunger man needs food. For food, people plants the seed of food, grow it, refine it and eat. If they're not planting themselves, they'll go to the market with money to buy it. Money doesn't grow in the tree nor will someone keep it in the pocket. We've to work for money, we must try. If we've to be aware and try for everything, then we've to think it that will we get peace by asking directly to god without trying anything, asking with the government, asking with the master or by asking with parents. For the gaining of peace, there can be help within each other, methods are told, the protection is given, the chance is provided, and that's it. No one has strength to give peace as tips or as a blessing. Will there be peace by having enough money! Will there be peace by reaching to the executive's post! Then will be peace be gained if all the desired things were gathered! Desires come one after another. When our wish is fulfilled, there'll be peace for a moment or for a day but new desire will destroy our contentment. There won't

Pro. Suwarna Sakya
Ombahal, Ktm.

"No one has strength to give peace as tips or as a blessing. Will there be peace by having enough money! Will there be peace by reaching to the executive's post! Then will be peace be gained if all the desired things were gathered! Desires come one after another. When our wish is fulfilled, there'll be peace for a moment or for a day but new desire will destroy our contentment. There won't be peace by being delight."

be peace by being delight. We can gain the exercise of peace if there is undoubted delight in our mind.

Those who don't know what peace is will wander in the hope of finding the peace. To find out the peace, there should be deep experience. Peace is not an object that is found by searching somewhere, nor is it the object that is gained by giving. This object can be found by self realization. We've to understand that each virtuous association will let us gain peace. Peace is not such object that can be gained only because there are people like leaders, chatterers, scholars and expertise. Buddha who has remained pathfinder about the method of gaining peace has expressed in place to place in his sermons about what peace is and how it can be achieved. At least, those who consider themselves to be Buddhist should give attention to Buddha's teaching. It will be much ignorant matter if they wander here and there in the air by not realizing lord Buddha's teaching. Those who take Buddha's principle of right livelihood and right duty

very lightly and tell about it as if they are reading the newspaper and lives it like leaving the paper at a corner and shouts slogan of peace, I'd like to call such persons the poor peace lovers! Some people follow others and ask peace as a thirst person asking the water to them who show-off their dignity by being the broker of peace and saying they'll provide peace. This is like fish! Fish!! Frog. It could also be heard that some people are talking that they'll provide peace by growing it whereas they haven't understood what peace is. It'll be the matters of much betray to say so. It's also important to know that such matters are deceitful. Peace is not given to taken in slogan or assurance, but it is gained by establishing oneself in friendship, pity sacrifice, honesty and restriction. This is practical matter. 🙏

Meditation and Reflection III

The people who might belong to other faiths could feel uneasy at the beginning to concentrate their mind on this subject of tranquillity meditation. However, if they had participated in a meditation course could also approach to the virtues (supreme qualities) of the Buddha by surrendering 'ego' and obviously this would lead them to the knowledge of insight in the course of training. Likewise, when the followers were firm and indefatigable for their right thoughts (samma sankappo) and also had they gained unwavering faith in their practice then other subjects of tranquillity meditation (40 in number altogether) could give rise to the concentration of their flickering mind paving the way for the knowledge of insight which would immensely be beneficial indeed.

However, once they accepted the Buddha as a living meditation teacher they would be easy and comfortable. Surrendering wrong views of 'ego' of oneself would give rise towards the dedication to meditation and willingness to reach the depth of life's meaning as explained by the Buddha and benefits could also be achieved through genuine practice. Whenever one had known best of oneself one would naturally approach the Buddha and accept his teachings as a handbook of guidance for his life's journey. Eventually, one could even consider the teachings as his teacher although the founder of the teachings - the Buddha had passed away. Thus, the followers who were interested to know more about the Buddha and his teachings could also practise other meditation subjects to enhance their knowledge that they had gained from their meditation masters.

The Buddhist followers would accept the

✍ **Bhikkhu Upatissa**

"As the mind is so subtle we can hardly see how it works and through watching the process of breath we may be able to achieve a certain level of concentration (momentary concentration). If still the mind does not stop at the tip of nose to watch how breath is in-and-out we may start counting system to stop the wandering mind. We simply acknowledge the mind 'one' for the first inhalation and exhalation."

manifold high qualities of the Buddha which could be compared to the great ocean (guna sagarantam). Among them are the nine supreme qualities that were not to be witnessed in the life of other great teachers. According to the teachings as explained by the Buddha it was never possible for other teachers to profess such high qualities although they were also considered 'great teachers' by the followers of other religious sects. So, the following are incomparable, outstanding and supreme nine qualities of the Lord Buddha. To know more about these qualities one needs to be faithful with the teachings then the knowledge absorbed from his teachings could be beneficial in understanding the Buddha more closely. The supreme nine qualities are as follows:

Thus is the Blessed One indeed: "(1) The Worthy (deserves offering, respect and honour for being the accomplished destroyer of defilements), (2) a Buddha perfected by himself, (3) complete

in clear knowledge and compassionate conduct, (4) supremely good in presence and in destiny, (5) the Knower of the worlds, (6) incomparable Master of men to be tamed, (7) the Teacher of celestial and human beings, (8) the Awakened, and (9) the Blessed!"

"There is one contemplation O monks! That developed and frequently practiced leads to the complete turning away from the world, to detachment, peace, penetrating knowledge, enlightenment and Nibbana. And which is that one contemplation? That is the contemplation on the Enlightened One" (For further reading: Lay Buddhist Practice reprinted in 1982 by Ven. Bhikkhu Khantipalo, Daily Buddhist Devotions by Ven. K Sri Dhammananda and Path to Deliverance by Ven Nyanatiloka)

Moral discipline (sila) that is concerned with

meditation is another important fact. Without being trained by oneself in the purification of conduct (silavisuddhi), one may experience inconvenience and even cause failure in the meditation practice. This may be a reason that the masters (teachers) allow their followers to observe the relevant precepts right from beginning to the end. Normally during a ten days meditation course lay followers are bound to keep and observe the eight precepts whereas the monks who participate in the meditation course are also reminded of their precepts to keep immaculately.

Lay followers' Eight Uposatha Precepts: (1) refraining from killing, (2) stealing, (3) sexual misconduct, (4) lying, (5) intoxicants, (6) partaking of solid food and certain liquids after noon, (7) abstention from (a) dance, song, music, shows, (attendance and performance), (b) from perfumes, ornaments, etc. (8) luxurious beds.

Monks' Fourfold Pure Conduct: (1) Restraint according to the disciplinary rules of monks, (2) Control of the senses, (3) Purity of livelihood, (4) Pure conduct concerning the monks' requisites. **(The Progress of Insight by the Ven. Mahasi Sayadaw - page no. 40)**

As mentioned earlier Anapanasati is one of 40 subjects of tranquillity (samatha) meditation which can also divert towards insight (vipassana) meditation once when the followers had become familiar with it.

Meditation of breathing in and out with mindfulness is a popular concentration exercise which many followers would like to practice through watching the process of breath and they might calm their mind along with the concentration. Therefore, it is also considered a tool of tranquillity meditation. This meditation is known in Pali 'Anapanasati'. As in this word 'sati' or 'mindfulness' is given priority without which this meditation will no longer can be practised. May be a person is present in the meditation posture but due to the distraction, his mind normally can be absent even in that particular moment of sitting or walking meditation. So, mindfulness is the main thing that unites mind and body together letting know the person of his in- and - out – (breath) of every moment's respiration.

With legs crossed and keeping the lower back upright we may practise the meditation on mindfulness of in-and-out breath. This meditation can be considered as a life long process of breathing exercise. As long as we are with ever present mindfulness we may practise it even until the last breath of life; only if we can

continue the right efforts (sammavayama). Besides, we must also be able to follow by nature the in-and- out breath effortlessly.

The process of this meditation has many stages leading the followers from tranquillity to insight meditation. As explained in some discourses like Girimananda Sutta and so forth we find it consisting of sixteen steps. When we know accurately just a step one – breathing in with mindfulness and breathing out with mindfulness - will also help enormously to achieve at least momentary concentration and tranquilize the mind by sustaining and prolonging that concentration. Every step requires the mindfulness to ever be present.

At the beginning only first step—watching the process of breath seems to be quite enough. As the mind is so subtle we can hardly see how it works and through watching the process of breath we may be able to achieve a certain level of concentration (momentary concentration). If still the mind does not stop at the tip of nose to watch how breath is in-and-out we may start counting system to stop the wandering mind. We simply acknowledge the mind 'one' for the first inhalation and exhalation. Likewise, let the mind know 'two' for the second inhalation and exhalation. Thus we may continue up to 'ten' without allowing the mind to wander. Once the mind is stable and concentrated on the object (arammana) then this auxiliary device (counting system) gets dropped.

Again, if we can not concentrate the mind on our breath we may start counting by mind up to 'ten' to prevent distraction. Counting without breaching any single number from 'one' to 'ten' will not allow the mind to wander, instead become instrumental in making the mind steady to follow the object (breath) through continuous counting. Until concentration is not achieved we may repeat the counting system to locate the mind to know where we feel the breath and sustain the concentration. This process enables only to stop the thoughts of the mind as they (various thoughts) normally do arise in every second whenever the mind is set free from counting 'one' and 'two' or whenever the mind is not concentrated on the object. However, counting system is only to support the concentration of the mind but not the aim that the followers wish to achieve from the meditation practice. At the earlier stage of the practice and to achieve peace from the meditation the followers need to know where they feel the touch of in-and-out breath.

(to be continued....)

बौद्ध गतिविधि

आनन्दकुटीमा मासिक बुद्धपूजा

१ आषाढ २०६८, काठमाडौं । ज्याः पुन्नि (जेष्ठ-पूर्णिमा) का दिन आनन्द कुटी विहारमा मासिक बुद्धपूजा, धर्मदेशना, दानप्रदान तथा भोजन कार्य सम्पन्न भयो । स्वयम्भू ज्ञानमाला भजनबाट ज्ञानमाला प्रस्तुत गरिएपश्चात् आनन्द कुटी विहारका सदस्यसचिव भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविरसमक्षपंचशील-प्रार्थना, बुद्धपूजापछि जितवन विहार, थानकोटका प्रमुख भिक्षु अशोकले जेष्ठ-पूर्णिमाको बारेमा व्यावहारिक धर्मदेशना गर्नुभयो ।

बौद्ध युवा संघ तथा महिला समितिको वार्षिकोत्सव

२६ जेष्ठ, तानसेन । लहरेपिपलस्थित श्री महाबोधि विहारमा बौद्ध महिला समितिको २७ औं र बौद्ध युवा संघको २३औं वार्षिकोत्सव समारोह सम्पन्न भएको छ । लुम्बिनीका भिक्षु सुनन्दको प्रमुख आतिथ्य एवं बौद्ध महिला समितिका अध्यक्ष श्रीमती पूर्णमाया महर्जनको अध्यक्षतामा सम्पन्न सो समारोहमा ज्ञानमाला भजन, शीलप्रार्थना र बुद्धपूजा गरियो । समितिका सचिव सुश्री सुमना शाक्य तथा बौद्ध युवा संघका सचिव धिरेन्द्रलाल शाक्यबाट वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत गरियो । समारोहमा ज्ञानमाला सभा, महाचैत्य विहारका अध्यक्ष चकोरमान शाक्य, बौद्ध युवा संघका पूर्व अध्यक्ष एवं सल्लाहकार विनयराज वज्राचार्य तथा ज्ञानमाला संघ, आनन्द विहारका अध्यक्ष राजेन्द्रमुनी शाक्यले शुभकामना मन्तव्य दिनुभयो । सो सभामा तानसेनमा जन्मनुभई थेरवादी बुद्ध धर्मको प्रचारप्रसारमा योगदान पुऱ्याउँदै आउनुभएका अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका निवर्तमान अध्यक्ष एवं त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यपको शीघ्र स्वास्थ्यलाभको कामना गरियो । उक्त समारोह बौद्ध युवा संघका सचिव धिरेन्द्रलाल शाक्यले संचालन गर्नुभयो ।

आरोग्य परमा लाभको कामना

२६ जेष्ठ, तानसेन । अस्वस्थ पूजनीय आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको शीघ्र सु-स्वास्थ्य लाभको कामना गरी बौद्ध महिला आजीवन दायक समितिको आयोजनामा महाचैत्य विहार तानसेन टक्सारमा ज्ञानमाला भजन, शीलप्रार्थना, बुद्धपूजा, महास्थविर भन्तेको गुणस्मरण तथा भन्तेको रेखदेखमा विशेष संलग्न बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप परिवारप्रति आभार प्रकट गरिएको उपासिका सुश्री सुमना शाक्यबाट जानकारी प्राप्त भएको छ ।

तानसेनमा हाजिरीजवाफ

२८ जेष्ठ, तानसेन, पाल्पा । बौद्ध युवा संघ श्री महाबोधि विहार, लहरेपिपल, तानसेनको २३ औं वार्षिकोत्सवको अवसरमा आयोजित दोस्रो लुम्बिनी अञ्चल अन्तर विहारस्तरीय दिवंगत भिक्षु विमलानन्द स्मृति रनिङ्ग शिल्ड बौद्ध हाजिरीजवाफ प्रतियोगितामा यस वर्ष पनि गौतमी भिक्षुणी विहार विजयी भएको छ । भिक्षु ज्ञानेन्द्रद्वारा समुद्घाटित तथा प्रविनराज शाक्यको सभापतित्वमा सम्पन्न प्रतियोगितामा पाल्पाबाट आनन्द विहार र धर्मचक्र महाविहार, रूपन्देहीबाट अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध परियत्ति बुद्ध विहार-शंकर नगर, राजकीय बुद्ध विहार लुम्बिनी र गौतमी भिक्षुणी विहार लुम्बिनी, कपिलबस्तुबाट सिद्धार्थ गौतमबुद्ध गुम्बा, तौलिहवा र गुल्मीबाट शान्ति श्री बुद्ध विहार, वामीटक्सार र सुगन्ध विहार, रिडीका गरी जम्मा ८ समूहले भाग लिए ।

रनिङ्ग शिल्डसहित पुरस्कार तथा प्रमाणपत्र वितरण गरिएको सभामा भिक्षु सुनन्द, बौद्ध महिला समितिका अध्यक्ष पूर्णमाया महर्जन, संघका सल्लाहकार दिपेन्द्र काजी शाक्य, ज्ञानमाला संघका अध्यक्ष राजेन्द्रमुनी शाक्य, सुगन्ध विहार रिडीका अध्यक्ष सुवर्णलाल कक्षपतिले मन्तव्य व्यक्त गर्नुभयो । संघका पूर्व अध्यक्ष एवं सल्लाहकार बिजन कुमार वज्राचार्यले संचालन गर्नुभएको सो कार्यक्रममा संघका उपाध्यक्ष राजेशकाजी शाक्यले स्वागत र संघका सचिव धिरेन्द्रलाल शाक्यले संचालन गर्नुभयो ।

डायबिटिज संवेतना कार्यक्रम सम्पन्न

११ असार, काठमाडौं । बौद्ध महिला संघ नेपालले बुद्ध विहार भृकुटीमण्डपमा १ दिने डायबिटिज संवेतना कार्यक्रम आयोजना गरेको छ । डा. सन्तोष शाक्य र डा. अमित शाक्यले संयुक्त रूपमा मधुमेह रोगको उपचार र रोकथाम विधिबारे संचेतनात्मक प्रशिक्षण दिनुभयो । करिब ७० जना सहभागी रहेको सो कार्यक्रममा अध्यक्ष बासन्तीदेवी वज्राचार्य तथा सदस्य सरिता तुलाधरले कार्यक्रमको महत्त्वबारे प्रष्ट पार्नुभयो ।

निर्वाणको खुड्किलो प्रकाशित

ललितपुर । बुद्धविहारका भिक्षु कोण्डन्यले एक धार्मिक समारोहबीच “निर्वाणको खुड्किलो (निर्वाणया त्वाथः)” शीर्षकीय ११२ पृष्ठको बुद्धधर्मसम्बन्धी लेख संग्रहित पुस्तक

विमोचन गर्नुभयो । विद्वान लोकबहादुर शाक्यद्वारा लिखित एवं विद्वान साहित्यकार लाभरत्न तुलाधरद्वारा सम्पादित सो पुस्तक सत्यनारायण गोयन्काको “धर्म आदर्श, जीवनको आधार” पुस्तकलाई आधार मानी विभिन्न समयमा प्रकाशित लेख-रचनाहरूको संग्रहित सो पुस्तकभित्र जम्मा २३ वटा लेख रचनाहरू समेटिएको छ । नेपालभाषा सन्ध्याकालीन दैनिक 'सन्ध्या टाइम्स' मा प्रकाशित १७ वटा नेपालभाषाको लेख-रचना, बौद्ध मासिक 'आनन्दभूमि' मा प्रकाशित ४ वटा तथा 'हिमपात' मा प्रकाशित २ वटा गरी जम्मा २३ वटा पठनीय लेखरचनाहरू सम्पादन गरिएको छ । सो पुस्तकका बारेमा भिक्षु कोण्डन्य, पण्डित फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य तथा साहित्यकार लाभरत्न तुलाधरले समीक्षात्मक टिप्पणी गर्नुभयो ।

लेखकका धर्मपत्नी पुनमाया शाक्यले बुद्धमूर्तिमा पुष्पार्पण गरी शुभारम्भ गरिएको समारोहमा पुस्तक विमोचन गर्नुहुँदा पं. फणीन्द्ररत्न वज्राचार्यले मंगलस्तोत्र पाठ गर्नुभयो भने पं. फणीन्द्ररत्न वज्राचार्यले दीप प्रज्वलन गर्नुहुँदा भिक्षु कोण्डन्यले परित्राण पाठ गर्नुभएको थियो । सोही समारोहमा भिक्षु कोण्डन्य, पं. फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य, कुलधर्मरत्न तुलाधर, पिपली थेरवाद बुद्धविहारका अध्यक्ष नारायणबहादुर गुरुङ, हिमाली आदिवासी महासंघका अध्यक्ष सकुन शेरचन, विद्वान साहित्यकार लाभरत्न तुलाधर, समाजसेवी धर्ममान तुलाधर, धम्मसाकच्छा संघ, ह.खा टोलका अध्यक्ष चन्द्रबहादुर शाक्यलाई दोसल्ला एवं स्वयम्भू चैत्य अर्पण गरी विशेष सम्मान गरिएको थियो । सो सभामा निडर, स्पष्ट वक्ता, वयोवृद्ध समयमा पनि अलिख नमानी निरन्तर लेखन क्षेत्रमा छाइरहनुभएका लेखक लोकबहादुर शाक्यलगायत रत्नमान शाक्य, मोहनलक्ष्मी शाक्य, हेमबहादुर शाक्य आदिको मन्तव्यपछि पुण्यानुमोदन गरी सभा समापन गरिएको थियो । पुनमाया शाक्य परिवारद्वारा धर्मदानस्वरूप २००० प्रति प्रकाशित सो पुस्तक निःशुल्क प्राप्त गरी अध्ययन गर्न चाहने पाठकले लेखकको फोन नं. ५५२६०६५ वा बुद्धविहार, भृकुटीमण्डपको फोन नं. ४२२६७०२ मा सम्पर्क गर्न सकिने छ ।

उज्यालो क्षितिजतिर प्रकाशित

ललितपुर । विश्वशान्ति विहारका प्रमुख अग्रगमहासद्धम्मजोतिकधज, धम्माचरिय श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरले एक धार्मिक समारोहबीच बुद्ध-शिक्षामा आधारित “उज्यालो क्षितिजतिर” शीर्षकीय पुस्तक विमोचन गर्नुभयो । दोलेन्द्ररत्न शाक्यद्वारा लिखित ११४ पृष्ठको विमोचित सो पुस्तक भित्र ६ दिशाको पूजन र नमन, उज्यालो क्षितिजतिर, धर्म र संस्कृतिमा भेद, बीज-फल-बीज, दानको महिमा, क्षणिक निर्वाणको साक्षात्कार, मेरो धर्म-यात्राका प्रेरकहरू गरी ७ वटा शीर्षक समेटिएका छन् । सरल भाषामा लिखित सो पुस्तक मदनबहादुर वज्राचार्य, ललितपुरले धर्मदानस्वरूप प्रकाशन गर्नुभएको हो । पुस्तकको मूल्यअन्तर्गत धर्मदानसहित यस पुस्तकको गम्भीरतापूर्वक पठन र स्वस्थ मूल्यांकन भनी उल्लेख गरिएको पाइन्छ । सो पुस्तक अध्ययन गर्न इच्छुक पाठकले लेखकको फोन नं. ५००६५४० वा प्रकाशकको फोन नं. ५५३३८३८ मा सम्पर्क गर्न सकिने छ ।

रञ्जना लिपिड त्रिपिटक वेभसाइट

बुद्धवचन तिपिटक पालि बर्मा देशयु खुक्वःगु संगायना जूगु सफूयात 'Vipassana Research Institute, Dhammagiri, Iगतपुरी, India' पाखे पिदंगु CD या आधार कया भिक्षु शीलभद्र महास्थविरं रञ्जना Font स्वयं तयार याना बिज्यासैं तिपिटक तयार जूगु खं वसपोलं कनाबिज्यात । नेपालं संयुक्त राष्ट्र संघयु दर्ता यायेत थ्व हे रञ्जना लिपि नेपाःदेया लिपिकथं दर्ता यानातिनि सदस्यता स्वीकार जूगु खः । बुद्धवचन तिपिटक नं थुगु लिपि तयार यायेगु तातुनाः तःदं न्हयवः निसैं वसपोल महास्थविर संलग्न खःसा बुसं. २५५४, बि.सं. २०६७।३।२६ दिनस वेभसाइटयु <http://manimandap.com.np> पिब्वःगु जुल । उगु वेभसाइटयु वसपोल महास्थविरं थःम्हं लेखन, सम्पादन, अनुवाद याना बिज्याःगु सफूत न्हयब्वया तःगु नं दु ।

कुमार भन्तेलाई श्रद्धालुको सहयोग

६ आषाढ, काठमाडौं । आनन्दकुटी विहारका प्रमुख ८४ वर्षिय आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर अस्वस्थ हुनुभएपछि पुनः उहाँलाई काठमाडौं मोडेल हस्पिटलमा ३० दिन उपचारार्थ भर्ना गरिएको समाचार गतांकमा प्रकाशित भइसक्यो । अस्पताल भर्नाभई उपचारपछि बुद्ध विहारमा आरामसाथ बस्नुभएका उहाँलाई नेपाल मृगौला उपाचार केन्द्र, बनस्थलीमा नियमित हप्ताको दुईपटक दाइलसिस गर्ने कार्य भइरहेको छ । उपचारका लागि धार्मिक उद्येश्यसहित विभिन्न तौरतरिकाले विशेष सहयोग गर्नुहुने सबैलाई श्रद्धेय महास्थविर भन्तेले विशेष साधुवाद व्यक्त गर्नुभएको छ । साथै उहाँले आफूलाई शीघ्र स्वास्थ्य लाभको कामना गरी आउनुहुने भिक्षु संघ, अनागारिका संघ, श्रद्धालु दाता उपासक उपासिकाहरूलाई हार्दिक साधुवादसहित मैत्रीपूर्ण आशीर्वाद प्रदान गर्नुभएको छ । अस्वस्थ भिक्षु कुमार काश्यप भन्तेलाई काठमाडौं मोडेल हस्पिटलमा तथा बुद्ध विहारमा पुग्नुभई औषधोपचारार्थ निम्न उल्लेख्य श्रद्धालु संघसंस्था, भिक्षु, अनागारिका, उपासक तथा उपासिकाहरूबाट आर्थिक सहयोग प्राप्त भएको विवरण आज्ञानुसार गत आनन्दभूमिमा जस्तै जानकारीको लागि प्रस्तुत गरिएको छ:-

सहयोग गर्नेहरू : बुद्धजयन्ती मूल समारोह समिति, रू. ३०,०००/-, काठमाडौंस्थित बौद्ध महिला संघ, नेपाल- २४,५००/-, ज्ञानमाला सभा, महाचैत्य विहार, तानसेन-१३,००९/-, द्रब्यमान सिं-भाइराजा तथा बसुन्धरादेवी तुलाधर, नक्शाल- ११,०००/-, अमिताम्भ तुलाधर, गैह्रीधारा- १०,०००/-, कल्पना तुलाधर, गैह्रीधारा- १०,०००/-, मैत्री स्कूल, छाउनी- १०,०००/-, जीवनराज शाक्य-१०,०००/-, धर्मशिला बुद्ध विहार परिवार, पोखरा - ९८५०/-, अनागारिका धम्मवती, धर्मकीर्ति विहार- ५,०००/-, लोक बहादुर र भक्तिकुमारी श्रेष्ठ, बहीटोल, बनेपा- ५,०००/-, पद्मशोभा तुलाधर, सिद्धिभवन- ५,०००/-, शान्ति

तुलाधर, सिद्धिभवन- ५,०००/-, श्रीनिवास तुलाधर- ५,०००/-, विजयबहादुर शाक्य, मानभवन- ५,०००/-, युवक बौद्ध मण्डल (YMBA) ललितपुर- ४,६५०/-, अनागारिका संघवती, धर्मकीर्ति विहार- ४,५००/-, भिक्षु गुणघोष महास्थविर, पूर्वाराम विहार, धुलिखेल- ३,५००/-, प्रेममान शाक्य, तानसेन- ३,०००/-, धर्महीरा ताम्राकार, जमल- ३,०००/-, नन्जना वज्राचार्य, तानसेन- ३,०००/-, रुद्रबहादुर खड्गी, चसान- २,५००/-, सुरेन्द्रमान शाक्य, तानसेन- २,०००/-, मोतिकृष्ण तुलाधर, लाजिम्पाट- २,०००/-, सरस्वती (चरि) श्रेष्ठ-१,५००/-,

रू. १००० दिनेहरू : भिक्षु सम्यक् सम्बोधि प्राणपुत्र-बाग्लुङ्ग, तानसेनका मंगल प्रसाद वज्राचार्य, बुद्धलक्ष्मी वज्राचार्य, देवी प्रसाद वज्राचार्य, विमला वज्राचार्य, बुद्धकाजी शाक्य, चन्द्रदेवी शाक्य, सौन्दर्य शाक्य, कालिमाटीका नरेन्द्रराज साय्मि, प्रमिता तुलाधर-सामाखुसी, गोकुल घर्तिमगर-म्याग्दी, प्रल्हाद कृष्ण मानन्धर-बखुण्डोल ।

रू. ५०० दिनेहरू : भिक्षु चन्द्रकीर्ति नरावाङ्ग, राजु वज्राचार्य, बुटवल (रू. ६०५/-), तानसेनका ज्ञानुदेवी शाक्य, शुभलक्ष्मी शाक्य । प्रकाशमान गुभाजु- पोखरा, डा. सुमित्रा मानन्धर गुरुङ्ग, रत्नदेवी मानन्धर, सहनशीला तुलाधर, माणिक रत्न तुलाधर, निर्वाणमूर्ति विहार, तीर्थ बहादुर मानन्धर-चसान, रोशना तुलाधर-झवा:बहा: ।

श्रद्धालुहरूबाट खुद्रा प्राप्त जम्मा रू. ५,७४५/- गरी स्वास्थ्य उपचारार्थ जम्मा रू. २,१२,३५१/- प्राप्त भएका छन् । यो समाचार लेखुन्जेल प्राप्त सहयोगीहरू कसैको नाम नछुटोस् भन्ने सकभर प्रयास गरिएको छ, कसैको नाम छुटेकाहरूको खुद्रामै गाभिएका छन् भने उल्लेख गरिएकामा गलतिभए प्रस्तुतकर्ता क्षमा चाहन्छ । बुद्धविहार परिवारलगायत समस्त सहयोगीहरूलाई श्रद्धेय आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले मैत्रीपूर्ण साधुवाद व्यक्त गर्नुभएको आज्ञानुसार जानकारी गराउँदछु ।

प्रस्तुति- भिक्षु कोण्डन्य

प्रमुख, बुद्धविहार भृकुटीमण्डप

ravikunu@hotmail.com, kondanya@soon.com

विषयना शिविर तालिका		फोन : ०१-४२५०५८९ (नगर कार्यालय) Website: www.dhamma.org						
शिविर	धर्मश्रृङ्ग-१	धर्मश्रृङ्ग-२	धम्म जननी	धम्म पोखरा	धम्म तराई	धम्म विराट	धम्म चितवन	धम्म किति
दश दिवसीय श्रावण	१६-२७			१६-२७		०१-१२	१८-२९	
श्रावण-भाद्र	२९-०८		३०-०९					
सतिपट्टान शिविर श्रावण		१८-२७	१८-२६					०४-१३
श्रावण-भाद्र						३२-०९		
१० दिवसीय ए. शिविर श्रावण-भाद्र		३०-०९						
३ दिवसीय शिविर श्रावण	१०-१४					०१-०५		
१ दिवसीय शिविर श्रावण						२८	०७	१४ र २८